

Onze Taal. Jaargang 3

bron

Onze Taal. Jaargang 3. Genootschap Onze Taal, Amsterdam 1934

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_taa014193401_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

[Nummer 1]

Samenvatting

van de verschenen lijsten van Germanismen.

aangestelden	personeel, bedienden, beambten
aanhangwagen	bijwagen
aanleveren	bezorgen
aanstrengen	inspannen
aanwenden (van maatregelen, pogingen, aangewende kunst)	van maatregelen: toepassen; van pogingen: in het werk stellen; toegepaste kunst
aanzichtkaart (of 'ansicht')	prentbriefkaart of prentkaart
afbouw (van loonen b.v.)	verlaging
afflauwen (en afzwakken, afmageren, enz.)	verflauwen (verzwakken, vermageren, enz.)
afslachten	slachten (soms ombrengen, uitmoorden)
alleenrecht (-verkoop)	uitsluitend recht (verkoop), monopolie
als (in de betekenis van: toen)	toen (toen hij dien morgen ontwaakte)
ambt (voor een kantoor)	kantoor (v.d. waterschout b.v.)
arbeidersvijandig	den arbeiders vijandig
arbeidsonlust (wordt blijkbaar in twee betekenissen misbruikt)	één lid geeft op: tegenzin in-, afkeer van werk; een ander: moeilijkheden met (onwillig) personeel (dit alleen bij m e e r v . denkbaar)
baargeldlooze betaling	betaling per giro, door overschrijving, door bewijs
band (in den zin van boekdeel)	deel
bedlaken	beddelaken
beduidend	aanmerkelijk (e.d.)
beëindigen	eindigen, voltooien, sluiten
begaving	begaafdheid, gave, talent
begeesterd	bezield, verrukt, opgetogen, geestdriftig
begeleidverschijnselen (med.)	begeleidende verschijnselen (bijkomende versch.)
bemering	op- of aanmerking
benutten	gebruiken, bezigen
bestens (b.v. bestens verkoopen)	zoo voordeelig mogelijk

betere (b.v. meubileering voor betere huizen)	huizen van (of voor) meer gegoeden, huizen van stand
betreffende (b.v. de betreffende paragraaf)	desbetreffende, bedoelde, vermelde
billijk (in de betekenis van goedkoop)	goedkoop, laag, niet duur
bontgevoerd	met bont gevoerd

(het) bouwen (van wegen, kanalen, werktuigen en toestellen)	(het) aanleggen, graven, ineenzetten, vervaardigen
buiten dienst (van milit.)	gepensioneerd of op non-actief
daadzaak	feit
daarstellen	vormen, inrichten, enz.
dame (i.h. schaakspel)	Koningin
dierarts	dierenarts (beter nog het gebruikelijke: veearts)
diermeel	dierenmeel
doornemen (een boek)	doorstudeeren, doorloopen, doorwerken (van een muziekstuk:) doorspelen
doorvoeren (b.v. een andere werkverdeling)	invoeren, doorzetten, volvoeren, ten uitvoer brengen, enz., al naar de beteekenis waarin het wordt gebruikt; ook: (volledig) invoeren; ook: tot stand brengen
duiden op (dit duidt op een verkeerden aanleg)	beteekenen, wijzen op, doen vermoeden (hieruit blijkt een verkeerde aanleg, dit wijst op een verkeerden aanleg)
durend	blijvend of langdurig; ook: langdurend, onafgebroken, voortdurend, (ge)staag
(op) eenmaal	op eens; plotseling, eensklaps
(op) eerewoord	op mijn (zijn) woord van eer. (Z. Nederl.): op mijn eerewoord
eigendommelijk	eigenaardig
epileptiker (med.)	epilepticus
frontaalkwab (med.)	frontale kwab
het gaat om het handelt zich om	er is kwestie (sprake) van, het is te doen om, het gaat over, het staat op het spel; soms: het betreft
geeigend	geschikt
gewetensvol	nauwgezet, nauwkeurig, met zorg, stipt, trouw (getrouw)
gloeiwijn	warme wijn (warmewijn)
Goudakaas (enz.)	Goudsche kaas
grondstuk	perceel, terrein, stuk grond, stuk land
Haag	Den Haag

had ik toch... (had ik toch duidelijke bevelen gegeven)	ik had toch... (en ik had toch...)
halfzijdig (b.v. halfzijdige verlamming)	eenzijdig
handgebreed (-geweven enz.)	met de hand gebreed
hang	neiging, soms: verlangen, zucht, trek
hoogbouw (en laagbouw)	hooge (lage) bebouwing
hoogwaardig (van producten; als vert. van het Hd. hochwertig)	van hoge waarde (qualiteitsproducten) ook: voortreffelijk, uitmuntend, zeer goed
hysteriker. (med.)	hystericus
ingevoerd (van een handelsreiziger)	beklant (een goed beklante handelsreiziger). Ook: ingewerkt, ingeleid.
ingreep	het ingrijpen; ook: operatie
inlage	inleg, storting
inschrift	opschrift, inscriptie
insluiten (een gevangene)	opsluiten
interesse	belang; ook belangstelling
interessent	belanghebbende; ook: belangstellende
Jezuskindje (b.v. een schilderij met een J. er op)	het kind Jezus
kaartschrijven	briefkaart
kaasmelk	te verkazen melk, melk voor kaas
keelkop	strottenhoofd
kleefstof	plakmiddel, plaksel; of wel speciaal: stijfsel, lijm, gom, dextrine, enz.
kogellager	kogelblok

kondgeving	uiting, kennisgeving
koptelefoon	hoofdtelefoon, hoofdspang, hoofd-, oorbeugel
lageren (en: op lager hebben)	opslaan, bewaren, in voorraad hebben
(hij) leve hoog	lang zal hij leven of: leve...!
looper (i.h. schaakspel)	raadsheer
luid worden (van gedachten) (med.)	hoorbaar worden, verneembaar worden, 'gedachten hooren' (spreekende gedachten?)
lumbaalpunctie (med.)	lumbale punctie, lendenpunctie
lustmoord	moord uit wellust
meemaken (in andere betekenis dan: met anderen iets maken)	beleven, bijwonen, meedoen aan, doorstaan, lijden, enz.
meerdere	ettelijke, eenige, verscheidene, meer dan een, enz.
meerdere malen	meermalen
middels	door middel van
naneming (van geldzendingen)	rembours
nederig (b.v. nederige prijzen)	laag
nederlage	depot, pakhuis, opslagplaats; ook: het opslaan
nieuwprijs	nieuwe prijs
noodstand	noodtoestand; of beter misschien: geval van nood, of vaak alleen: nood
òmleggen (-vormen, -doopen, -kleeden, enz.)	verleggen (-vormen, -doopen, -kleeden, enz.)
om middernacht	omstreeks of om en bij middernacht
onbestemd	onbepaald, vaag, onzeker
onderbreken	afbreken (om later weder aangeknoopt te worden); verbreken
onderbrengen	huisvesten, logeeren, onder dak brengen
ononderbroken	onafgebroken, zonder ophouden, zonder tusschenpoozen, gestadig
ontorekeningsvatbaar	ontorekenbaar
opbaren	op een (de) (draag)baar leggen
opbewaren	bewaren

opvatten	oppakken, inrekenen, in hechtenis nemen, pakken, grijpen, vangen
overwijzen	overmaken
rauwkost	rauwe kost, rauwe spijs, rauw voedsel, ongekookte spijs
rededrang (med.)	spreek- of praatdrang; -zucht; -drift
regelmatig	(als bijwoord:) geregeld; (wie zijn tanden geregeld laat onderzoeken)
restloos	zonder overschot, geheel en al, zuiver
rondschrijven	circulaire
roofmoord	moord gevolgd door diefstal; met het oogmerk om te stelen
schriftstuk	geschrift, schriftuur, geschreven stuk, brief of document; soms ook: bewijs
schrof (schroffe afwijzing)	bot
schuldigheid	plicht
schijnwerpers	zoeklichten, sterke lampen, bermlampen (bij auto's), straallichten
speelwaren	speelgoed
sperring (med.)	stremming, afsluiting, versperring
spoedigst	zoo spoedig mogelijk
springstoffen	ontplofbare stoffen, ontploffingsmiddelen; zoo men wil: splijtstoffen
stapelloop	het van stapel lopen, het te water laten
stekker	contactstop, stop, insteker

stilleggen	stil zetten, doen ophouden, staken
strevingen	pogingen, neigingen; vaak ook het enkelvoud: streven. Een bijgevoegde bepaling kan ook hier verscheidenheid aangeven
techniker (chemiker, enz.)	technicus (chemicus, enz.)
toeslag	bijslag
toewas	aanwas, toeneming, groei; ook: was
uitgeprobeerd	beproefd
uitgesproken	(als bijv. nw. gebruikt: een uitgesproken voorkeur): duidelijk, bepaald, nadrukkelijk; ook: uitdrukkelijk, beslist
uitgevoerd met (van de binnenzijde van een mantel)	gevoerd met
uitnutten	(in gunstigen zin:) gebruik maken van, ten volle gebruik maken van, profiteren van; (in ongunstigen zin:) opgebruiken, exploiteren, uitzuigen, uitknijpen; soms: uitputten
uitval (van functies, van cellen) (med.)	het wegvallen, het verlies (het verdwijnen?)
valsch (in den zin van onjuist)	verkeerd of onjuist.
(het) valt me niet in (in den zin van:)	ik denk er niet aan, ik ben het in 't geheel niet van plan, ik weiger het volstrekt, het komt niet bij me op
vanzelf sprekend	natuurlijk
het is vanzelf sprekend	het spreekt vanzelf, het is duidelijk
veilig stellen	beveiligen, in veiligheid brengen, beschermen, verdedigen, bewaren, handhaven
verhoudingen (in moeilijke verhoudingen verkeren)	omstandigheden
verloonde bedragen	aan loon uitbetaalde bedragen
versluiting (douaneterm)	in entrepôt, in opslag, onder plombe
(zich) verstaan (in de uitdrukking: dat verstaat zich)	is begrijpelijk, duidelijk, verklaarbaar, spreekt vanzelf
verstandsrecht	huwelijk uit berekening
vertrouwensman	vertrouwde, soms: vertrouweling

verwerken (van recht, rechtsverwerking, in den zin van te niet gaan van recht door eigen schuld van den gerechtigde)	verbeuren, verspelen
vischstand (vogelstand, enz.)	vischstapel, enz.
volburger	groot burger, grootburger (i.d. bet. van: iemand met ‘alle’ burgerrechten; niet: qualiteiten!)
voltreffers	rake schoten, de ‘roos’
voorradig	in voorraad, voorhanden
voorwoord	voorrede
vorig jaar	verleden jaar, in 't vorige jaar, ten vorigen jare
vragelijk	nog de vraag, twijfelachtig, betwistbaar
vrij geven (een schip, een partij goederen)	vrij (soms: w e d e r vrij) laten
wikkelkind	bakerkind
wonde plek	zeere, kwade, zwakke, pijnlijke plek
zekering (b.v. loodzekerings)	loodje, smeltplek
zelfkosten (b.v. het wordt tegen zelfkosten geleverd)	kostende prijs, event. ‘zonder winst’
zelfliefde	eigenliefde
zielvol	beziend
zuurgraad	zuurtegraad, graad van zuurte, zuurgehalte

[Nummer 2]

Aan den rand der vergetelheid.

In de Septemberaflevering van 1933 hebben wij, onder het hoofd ‘Oud en Nieuw’, o.a. gewezen op het telkens weer afsterven van oude woorden en gezegden. Wij hebben toen opgemerkt dat men dit verschijnsel ‘in zekere mate’ kan tegengaan door juist die afstervende vormen zooveel mogelijk te bezigen. Daarom willen wij nu eens ‘bladeren in Van Dale’ zooals wij toen hebben aanbevolen en eenige van de meest met vergetelheid bedreigde woorden onder de aandacht van onze lezers brengen.

Daar is ten eerste het woord *aalwaerig* dat, volgens onze reeds vrij oude uitgave van Van Dale (1898) toen ‘nog gewestelijk’ werd gebruikt in de beteekenis van ‘onbezonnen’, ‘achteloos’. Maar het zeer recente ‘Modern Woordenboek’ van Pater Verschueren (Brepols, Turnhout, 1930) geeft dit woord óók nog (als bijvorm van ‘aalwaardig’) en met dezelfde beteekenis. Het komt o.a. voor in het tweede couplet van J.P. Heye's ‘Triomfantelijk lied van de Zilvervloot’ welk couplet zóó begint:

‘Zei toen niet Piet Hein met een aalwaerig woord:

Wel, jongetjes van Oranje,
Kom klim'reis aan dit en aan dat Spaansche boord.
En rol me die mat van Spanje.'

De commissie, die indertijd door het hoofdbestuur van 'Het Nut' is benoemd voor het samenstellen van een Nederlandsch Volksliederenboek, teekende bij het woord 'aalwaerig' aan (het zal wel een aanteekening van Prof. G. Kalff zijn geweest): 'Heye zelf vatte dit woord op in den zin van: ernstig, eenvoudig. Inderdaad beteekende het vroeger: overmoedig, dartel of knorrig'.

Prof. Kalff zal het wel goed hebben geweten maar wij merken op dat de oorspronkelijke beteekenis eigenlijk beter op den tekst van Heye klopt. Want de woorden die de dichter in den mond van Piet Hein legt, hebben geen ernstigen maar veeleer een luchtigen, achtelloozen toon. Het lijkt ons in elk geval een aardig woord dat bewaard verdient te blijven.

Hetzelfde mag gezegd worden van de uitdrukking 'een flikker slaan' welke men óók vindt bij dien frisschen dichter van nationale liederen die J.P. Heye is geweest. Oók weer in een lied dat, net als de Zilvervloot, gezongen wordt op de even frissche, simpele vooys van J.J. Viotta.

Het tweede couplet nl. van 'De Kabels los!' begint zóó:

'En zijn we zoo geen banjers meer
Als in verleden dagen,
Toen ieder voor Jan Compagnie
Een flikker had geslagen...'

Zowel Van Dale als Verschueren kennen de uitdrukking 'een flikker slaan' in de beteekenis van 'een dansje doen' of 'een lichtsprong maken' maar het is duidelijk dat Heye, indien hij al aan dansen heeft gedacht, dan toch een dansen naar de pijpen van de Compagnie voor den geest moet hebben gehad. Niet zoo maar een onschuldigen 'kuitenflikker'.

Ook deze uitdrukking moge voor geheele vergetelheid worden behoed.

Er is nòg een oud woord dat ons een volksliedje te binnen brengt: het woord *evel*. Wel staat er, in den tekst dien Kwasts bundel ‘Gezelschapsliederen’ geeft van ‘Al is ons Prinsje nog zoo klein’, niet ‘evel’ maar ‘alevenwel’ (‘Alevenwel zal hij stadhouder zijn’) maar men kan, op de zangwijze, evengoed ‘alevel’ zingen en wij herinneren ons zeer goed dat wij, in onze jeugd, dat ook deden (en dan natuurlijk zongen: ‘ons Prinsesje’ -dat was toen Koningin Wilhelmina- en ‘Koningin’ in plaats van ‘stadhouder’). Nu wordt ‘alevel’ nog wel gebezigd maar het slijt toch weg terwijl ‘evel’, de oorspronkelijke samentrekking van ‘evenwel’, in onzen ouden Van Dale nog maar als ‘gewestelijk’ wordt vermeld en Verschueren er in 't geheel niet van gewaagt. Toch is in elk geval ‘alevel’ o.i. het behouden waard. Het is een klankrijk, rhythmisch, levendig woord van zwierige traditie dat niet verdient te worden verdrongen door het vlakke, stijve ‘evenwel’.

Wij laten het voor ditmaal bij dit drietal. Er ligt nog een heele lijst vóór ons maar daaruit zullen wij later weer eens putten.

Prof. dr. J.H. Kern †

Het Bestuur van ‘Onze Taal’ vraagt mij om enkele woorden ter herdenking van het lid van zijn Raad van Deskundigen, dat het Genootschap door den dood is ontvallen.

Men zal hier geen omstandig levensbericht van Prof. Kern verwachten, maar een hartelijk woord, aan zijn nagedachtenis gewijd, zou men hier missen.

Aan den kundigen geleerde, den beminnelijken mensch, aan Kern's gaven en verdiensten als linguïst, als Anglist, als Neerlandicus; er is door velen, op verschillende plaatsen, met genegenheid en bewondering, volle eer aan bewezen, warme hulde aan gebracht.

Hier dus slechts een gevoelvol woord van dankbare herinnering aan Kern als medelid van, en medewerker in den Raad van Deskundigen van ons Genootschap.

Herinnering aan zijn echt vaderlandsche belangstelling voor de teedere en vaak netelige vragen aangaande zuiverheid en zuivering van onze taal voor welke in deze betrekking zijn kritische aandacht werd gevraagd. Aan zijn zuiver Nederlandsch doorvoeld, frisch, spontaan, nuchter en beslist advies in elk afzonderlijk geval.

A. BEETS.

(De redactie voegt aan het bovenstaande haar betuiging van diep leedwezen toe over het verscheiden van Prof. Kern.

Toen onze voorzitter in der tijd rondging om te trachten, den Raad van Deskundigen samen te stellen, heeft hij Prof. Kern als een der eersten aanstonds bereid gevonden om het lidmaatschap te aanvaarden en dat werd hem, bij zijn verdere pogingen, tot grooten steun. Hoe nauwgezet en belangstellend Prof. Kern daarna telkens weer de lijsten van germanismen heeft beoordeeld, weten alleen zijn medeleden en diegenen van ons bestuur die de beoordeelingen te bewerken kregen.

Ons Genootschap zal de nagedachtenis van dit lid van den Raad van Deskundigen, dat, evenals de andere leden, zeker wel tot de medestichters van ‘Onze Taal’ mag worden gerekend, stellig in hooge eere houden.)

Bondgenooten.

Ons medelid, de Heer Dr. A. van Raalte, Directeur van den Keuringsdienst van waren, onder wiens medeleiding verschijnt het Maandblad: Voeding en Hygiëne (waarin opgenomen het Maandblad tegen de vervalschingen), doet ons zien dat in dit Maandblad reeds eenige jaren geleden, onder het hoofd: Geestelijke Hygiëne, aandacht werd gewijd aan de zuivering der taal. In een blad als 'Voeding en Hygiëne'?

Stellig, zegt de redactie. 'De taal is geheel het volk' en de taalbedervers van onzen tijd brengen in onze taal elementen, die -bij voortzetting van dit onzalig procédé- van de Nederlandsche taal een Duitsch dialect zullen maken.

Onze taal verliest daardoor haar karakter. Zij blijft niet de uitdrukking van de Nederlandsche psyche; zij verliest de kenmerken, die haar van de Duitsche taal onderscheiden en de eenheid van volk en taal is zóó sterk dat de Nederlandsche psyche daardoor tegelijk aan karakter zal inboeten.

Zoo gezien heeft het verknoeien van de Nederlandsche taal een zeer nadeeligen invloed op den psychischen gezondheidstoestand van ons volk; uit dit oogpunt dient de 'geestelijke hygiëne' de bestrijding van het taalbederf ter hand te nemen.' Een opvatting van het begrip 'Strijd tegen vervalschingen', waarin wij ons slechts kunnen verheugen!

Van onze leden.

Bij de woorden, die onze leden ons inzenden, met de bedoeling dat wij die, na ingewonnen advies van onzen Raad van Deskundigen, als germanismen zullen signaleren, bevindt zich een aantal dat voor een zoodanige behandeling niet in aanmerking komt.

Als een leverancier ons stofzuigers komt aanbieden tegen een ‘aanbetaling’ van zoo-en-zoo veel en verdere maandelijksche ‘afbetalingen’, zullen wij daarvoor onzen Raad in het geweer roepen?

En als onze -natuurlijk Deutsche- dienstbode ons komt vertellen, dat zij zoo'n ‘uitgeteekend’ (oetjetekkend, zei-ze) middel tegen ‘hoender-oogen’ weet, dan kunnen we alleen maar hopen, dat ze spoedig Nederlandsch zal leeren spreken.

VOL-AUTOMATISCH. Een lid vindt in de ‘Naamlijst voor den Interlocalen Telefoon dienst van Nederland’ bij de plaats Haarlem de vermelding: Vol-automatisch te bereiken uit Bennebroek, enz.

Hij vraagt of het niet beter zou zijn in een naamlijst voor Nederland deze Deutsche -althans Duitsch-klinkende- woordvorming te vermijden en te spreken van: geheel automatisch te bereiken...

Een onzer leden heeft een opmerking gemaakt die, naar ons voorkomt, wel waard is overdacht te worden.

Hij waarschuwt nl. tegen de neiging om door één Nederlandsch woord nauwkeurig en volledig alle beteekenissen te willen vertolken van een bepaald Duitsch woord. Dat moet z.i. leiden tot een germanisme.

Laat ons, zegt hij, daar niet naar zoeken. Want als dat zou zijn verwezenlijkt: dat nagenoeg elk Duitsch woord, elke Deutsche zinswending, een volmaakt equivalent had in het Nederlandsch, dan was onze taal met recht gestempeld tot een vazaltaal. Dan was haar genie vermoord.

Als voorbeeld haalt hij aan het Deutsche woord: komisch. Dat wil onze Raad niet overal vertaald hebben door: komiek, omdat de schakeering der beide woorden verschilt. In sommige gevallen, oordeelt de Raad, is ‘komisch’ onmisbaar.

Laat ons nu echter niet, zegt ons lid, in die gevallen, waarin wij het begrip dat door het Deutsche woord ‘komisch’ wordt uitgedrukt, niet door ‘komiek’ kunnen weergeven, maar dadelijk grijpen naar het Deutsche woord. Dikwijls zal men, bij eenig nadenken, een zuiver Nederlandsch woord vinden, dat geheel voldoet.

Soms zal ‘grappig’ het begrip uitdrukken, of ‘vermakelijk’;- of anders: geestig, koddig, uig, moppig, boertig, kluchtig, dwaas of zot.

Wij zijn het met ons medelid eens, wanneer hij waarschuwt tegen geestelijke luiheid. En zijn definitie van een germanisme: een Duitsch woord waar de Nederlandsche schrijver geen raad mee weet,- is stellig dikwijls van toepassing.

Dezer dagen lazen wij in een groot dagblad, in een correspondentie uit den Balkan, dat de Italiaansche propaganda, met haar ‘mare nostrum’ door de Joegoslavische regering ‘komischerwijze’ daarmee werd beantwoord, dat zij op de lucifersdoosjes van het staatsmonopolie de woorden ‘Nasze more’ liet drukken, wat eveneens ‘Onze zee’ beteekent.

Hier had de schrijver stellig het woord 'komisch' kunnen vermijden; 'spottend', 'spottenderwijze' zoo men wil, of: gekscherend, zou het begrip evengoed hebben uitgedrukt.

Om van den toch werkelijk zeer Duitschen zinsbouw nog te zwijgen!

APPARAAT. Men vestigt opnieuw onze aandacht op het woord 'apparaat', in de beteekenis van: toestel, en het blijkt daaruit dat dit woord toch voor velen onzer leden een onmiskenbaar-Duitschen klank heeft.

Zooals wij reeds vroeger mededeelden (O.T. 1932, 2) heeft dit woord bij onzen Raad van Deskundigen geen afkeurende meerderheid gekregen, en men zal het dus in onze lijst van Germanismen vergeefs zoeken.

Maar wij - en dit redactioneele 'wij', wij herhalen het, dekt alleen de meening van den tijdelijken redacteur van ons orgaan - wij houden dit woord stellig voor een germanisme. Met vele andere!

Voor het overige moge hier worden opgemerkt, dat een der leden van den Raad, die het woord in den zin van 'toestel' niet wilde veroordeelen, dit wèl doet als vertaling van 'der ganze (Beamten-)apparat' en dgl.

Index.

Bij dit nummer is gevoegd een index van de onderwerpen die in het redactioneele gedeelte van de jaargangen 1932 en 1933 van 'Onze Taal' zijn behandeld. Tezamen met de lijst van germanismen, gepubliceerd in ons vorig nummer, geeft deze index een overzicht van alle woorden die in de afgelopen twee jaar ter sprake zijn gekomen.

Van den Index en van de 'Samenvatting' zijn nog exemplaren voor de leden beschikbaar.

Contributie 1933-1934.

Vele leden hebben gehoor gegeven aan het verzoek van den penningmeester tot het voldoen van de contributie voor het loopende vereenigingsjaar.

De leden, die hun contributie nog niet hebben voldaan, zullen den penningmeester verplichten door hun bijdrage alsnog te storten of te doen bijschrijven op postrekening 181661 t.n. van: Penningmeester 'Onze Taal' Amsterdam.

Germanismen (zesde lijst)

aanvechten (ook: aanvechtbaar, onaanvechtbaar)	bestrijden, betwisten
af! (bevel voor een hond)	lig! liggen!
(zich) bemoeien (... daar de Hegelsche wijsbegeerte zich stelselmatig bemoeit iederen grondslag als een onhoudbaarheid te begrijpen)	zoeken; er op uit zijn; zich erop toeleggen; zich inspannen; zijn best doen
bestek (voor: stel van drie stuks eetgereedschap)	stel eetgerei; of: het (een) stel; het (een) stel van drie; eetstel; tafelzilver
bewaard (bewaarde diplomatieke praktijk)	beproefd
beweerdelijk (een beweerdelijk door B. en W. gestelde voorwaarde)	naar men beweert; volgens 't zeggen; naar 't zeggen
brenge(n) (een artikel brenge(n)) (vgl: uitbrengen)	(een artikel) in den handel brengen, aanbieden
doelstelling	doel, bedoeling (als men wil: doelwit, oogmerk, einddoel, plan, voornemen. Soms: keuze van het doel, bepaling van het doel, richting van werken)
-ens, in: eerstens, tweedens, derdens	ten eerste, tweede, derde
-er (in: Erfurter program, Japanner, Baliër)	Program van Erfurt; Japannees; Balinees (Chinees, Portugees, Egyptenaar, Amerikaan)
frisch (in: frissche asperges)	versch
gemoedelijk (ongemoedelijk) (in gevallen, waarbij geenerlei verband bestaat met 'gemoed', b.v. in zinnen als: aan de grens geen last gehad met de douane; het ging daar heel gemoedelijk toe. - Het ongemoedelijke karakter van bepaalde gebeurtenissen. - De ongemoedelijke koude in Bagdad.)	(in de gegeven voorbeelden:) gemakkelijk, ongenoegelijk, onplezierig, hinderlijk (gezellig, behagelijk, eenvoudig, ongekunsteld)
hakenkruis	haakkruis (haak-kruis); gamma-kruis; loopend kruis (vgl.: bol-, krul-, lelie-, vorkkruis (Herald.) = kruizen, waarvan de armen eindigen in een bol, krul, lelie, vork.

-matig (in: beroepmatig, fabriekmatig, gevoelsmatig)	(in de gegeven voorbeelden:) als beroep, machinaal, volgens het gevoel (gewoon geacht worden: doel-, kunst-, plicht-, recht-, regel- en stelselmatig)
Mijne Dames en Heeren!	Dames en Heeren!
slagroom	geklopte room, zoo men wil: geslagen room
spijsvetten	eetbare vetten
spijswagen	eetwagen
-sche (in samenstellingen als: Bunsensche brander, Hegelsche wijsbegeerte, Laënnecsche cirrhose, Wassermannsche reactie, Weillsche ziekte; volksche beweging)	brander van Bunsen, wijsbegeerte van Hegel, cirrhose van Laënnec, reactie van Wassermann, ziekte van Weill; volksbeweging (voor dit laatste, zoo men wil: nationale beweging)
schild (in: naamschild)	naambord, naamplaat
terug a) in terugblijven, terughouden, teruglaten, terugliggen, terugmetselen, terugstaan)	a) achterblijven, -houden, -laten, -liggen, -staan, ook: overblijven, weerhouden, achteruit liggen, -metselen
b) dertig jaar terug; terugloopen van prijzen; met terugzicht op Uw brief	b) dertig jaar geleden; vóór dertig jaar; zakken, dalen, omlaag gaan van prijzen; terugkomende op, in verband met Uw brief
uitbrengen (v.e. film) (vgl.: brengen)	invoeren, in omloop brengen, gaan vertoonen
uitwijzen (a) het onderzoek heeft uitgewezen b) de vreemdeling werd uitgewezen)	a) het onderzoek heeft aangetoond, bewezen;- uit het onderzoek is gebleken b) de vreemdeling werd over de grens gezet, het land uit gezet
verpleging (niet gebruikt in den zin van: verpleging van zieken, maar in dien van: de 'verpleging' der troepen in garnizoen)	verzorging
zijdens	van den kant van-, vanwege

[Nummer 3]

Pekelzonden.

In het Maartnummer van ‘De Journalist’, het orgaan van den Ned. Journalistenkring, haalt het oudste lid van dien kring, de Heer P.A. Haaxman, een stukje aan dat de *Arnhemse Courant* bij wijze van gedragslijn voor de toekomst afdruckte in haar nummer van 1 Juli 1869, d.w.z. bij het afschaffen van het dagbladzegel. Dit stukje geeft de Heer H. als volgt weer: ‘Hoe ingenomen zij met iets wezen moge, hoe groote voorkeur zij aan iets moge geven, nooit zal zij voorliefde voor iets uiten. Al zou zij soms struikelen en vallen omdat haar iets merkwaardigs in het oog viel, zij zal zich steeds (niet: immer) vooropvallen trachten te hoeden. Waarvoor zij geschikt moge zijn, voor germanismen verklaart zij zich niet geëigend. Haren tijd zal zij altoos pogen nuttig te besteden maar niet te benutten. Hare toeneming zal geen toename zijn en zij hoopt van hare abonneenten geen afneming (vooral geen afname) te zullen bespeuren. Men vreeze niet dat hare opneming ook een opname zal zijn. Personeel zal zij somwijlen niet kunnen nalaten te wezen omdat zij zich veelal met personen zal moeten bezig houden, maar met persoonlijkheden (b.v. met de persoonlijkheid Heemskerk Azn. of de persoonlijkheid Hoffman) zal zij hare lezers nooit ergeren. Het zou haar uiterst verwonderen en leed doen, wanneer men haar ooit op een immer betrapt. Zij neemt zich voor, steeds Hollandsch en geen Duitsch te schrijven, ook al heeft zij de grootste haast om niet te laat voor de post te komen want ze meent, dat een krant die hare moedertaal verstaat, goede Hollandsche woorden en uitdrukkingen genoeg in voorraad heeft, om geen Duitsche voorradig behoeven te hebben.’

De spatieering van sommige woorden in het bovenstaande is van de A.C. en de Heer H. schrijft er in een voetnoot bij:

‘Al deze germanismen waren aan dagbladen ontleend die er, te keur en te keus, mee doorregen waren.’

En men wete dat de A.C. destijds een invloedrijk orgaan was omdat Thorbecke er in schreef.

Deze aanval op de germanismen ondernam de *Arnhemse Courant* dus al in 1869.

En 62 jaar later was het.... zóó veel erger geworden dat het Genootschap ‘Onze Taal’ moest worden opgericht!

Uit het archief ‘Germanismen’.

In deze rubriek laten wij af en toe onzen leden zien welke overwegingen de leden van onzen Raad hebben geleid tot hun oordeel ten aanzien van enkele der aan hen voorgelegde woorden. Wij weten dat velen met belangstelling kennis nemen van zulke toelichtingen en wij zullen daarom doorgaan met deze reeks. Voor zoover de beschikbare plaatsruimte dat toelaat, want als wij alles wilden opnemen wat er door den Raad ten aanzien van de vele en uiteenlopende woorden wordt overwogen, zou er voor weinig meer plaats overblijven.

En dit moge ook gezegd worden tot sommige leden, die meenen dat wat onze Raad voor ons doet, slechts bestaat in een ja of neen zeggen op onze vraag of eenig woord als een germanisme moet worden beschouwd; of die zich teleurgesteld

achten als zij een woord, dat zij voor een ‘bar’ germanisme houden, niet in onze lijsten zien verschijnen.

Zoo eenvoudig als menig onzer geneigd zou zijn zich die voor te stellen, is de zaak niet; er gaat dikwijls heel wat aan vooraf, voor de Raad zijn oordeel geeft. Wij hebben het reeds uitgesproken in het artikel, waarin wij het overleden lid van onzen Raad, Prof. Kern, herdachten en het moge hier worden herhaald: Wij -de leden van Onze Taal- hebben reden tot groote erkentelijkheid jegens onzen Raad van Deskundigen voor veel dat, ongeweten door velen onzer, de Raad voor ons Genootschap doet.

Ter illustratie geven wij nu eens volledig weer tot welke subtiele onderscheidingen soms een oogenschijnlijk eenvoudig woord aanleiding geeft. Wij kiezen daarvoor het woord:

BOUWRIJP De inzender van dit woord had ter vervanging voorgesteld: grond ter bebouwing gereed. Dit, merkte een lid van den Raad op, is geen equivalent; men wenscht een enkel woord, geen omschrijving. En hij stelde voor ‘bouwklaar’ (grond, klaargemaakt om bebouwd te worden; vgl.: pasklaar) en een ander lid kon zich daarmee vereenigen.

Een derde lid van onzen Raad vroeg: Is dit de beteekenis wel? Ik meende: thans voor bebouwing in aanmerking komend, goede kansen opleverend. En dan is ‘bouwrijp’ een juist bijzonder teekenend woord; zooals men vruchten (voor of na den pluk) eerst geduldig rijp moet laten worden, voor men er het rechte genot van hebben kan, zoo heeft men met dit object van speculatie (of vooruitziende overheidszorg) rustig den tijd afgewacht, waarin het ‘t rechte profijt zou gaan aanbieden. En toen wij daartegen meenden te mogen aanvoeren dat, voor zoover ons bekend, in de dagelijksche spreektaal met ‘bouwrijp’ niet anders werd bedoeld dan: grond in staat gebracht om bebouwd te worden (nl. door het opbrengen van zand), zoodat hier o.i. niet gedacht kon worden aan een natuurlijk proces van groei dat tot ‘rijpheid’ voerde (waardoor men kan spreken van ‘slachtrijp’ vee bv.; of van gronden, die ‘cultuur-rijp’ zijn), repliceerde het lid van den Raad: Na deze toelichting vraag ik nog: is hier geen gedachte aan ‘rijp-wording’? Vergis ik mij weer, als ik onderstel dat de met zand opgehoogde (‘opgespoten’) terreinen langen tijd moeten liggen, vóór de grond zoo vast is geworden dat bouwen zonder bezwaar gebeuren kan? Dan zou ik ‘t woord niet willen afkeuren.

Het lid van den Raad dat hier aan het woord is, vergist zich niet; inderdaad moet de opgespoten zandlaag eerst vastheid verkrijgen om het bouwsel te kunnen dragen. ‘Inklinken’ heet dat met een technisch woord.

(Wij hadden later gelegenheid op het Stadhuis -het woord ‘bouwrijp’ is, meenen wij, in omloop gebracht door onze stedelijke overheid- met een gezaghebbenden functionaris van de betrokken afdeeling de vraag te bespreken hoe men tot dit woord was gekomen, welke gedachtengang daartoe had geleid. Zijn antwoord luidde (en wij zijn hem erkentelijk voor zijn toelichting): wij noemen den grond ‘bouwrijp’, omdat wij in datgene wat eraan vooraf gaat een ‘groei’ gevoelen. De stad breidt zich uit, zij groeit; en tengevolge van dezen groei komen terreinen die tevoren niet voor huizenbouw in aanmerking kwamen, het nu wel. Zeker, wij ‘maken’ die terreinen

geschikt voor huizenbouw; wij hoogen ze op, zorgen voor rioleering, leggen straten aan, enz. enz. Maar dat neemt niet weg, dat daaraan voorafgegaan is een groei met als gevolg een rijpheid.)

Dit is dus de geschiedenis van het woord 'bouwrijp'. Het verschijnt niet in onze lijst van germanismen maar wie van onze leden zich liever houdt aan 'bouwklaar' vindt in het voorafgaande voldoende rechtvaardiging. Want ook het lid van den Raad dat het laatst aan het woord was, kon zich met 'bouwklaar' wel vereenigen. Men zal dit in het bijzonder willen doen in gevallen, waarin de nadruk wordt gelegd op het 'gereed maken'. In zinnen als: B. & W. stellen den Raad voor bepaalde gronden 'bouwrijp' te maken, zooals men dikwijls kan lezen, verdient 'bouwklaar' stellig de voorkeur.

-ER (in Erfurter Program, Japanner, Baliër). Ziehier het oordeel van den Raad. 'Erfurter program' onvoorwaardelijk af te keuren. Volstrekt onnederlandsch. Moet omschreven worden - Zoo is het! luidt een ander oordeel. - Er zijn hier twee vragen: 1. Heeft het Ndl. in zulke gevallen een adjectief? Antw.: Neen. De Duitscher gaat met zulk gebruik van adjectieven veel verder dan wij, die met voorzetsel omschrijven waar slechts een *t o e v a l l i g e* verbinding is. 2. Is het achtervoegsel voor adj. bij plaatsnamen -er, -sch, of allebei? Antw.: In enkele vaste gevallen -er, anders geregeld -sch. - Bij Deutsche stedenamen nemen wij -er gemakkelijk over, omdat die uitgang ook in een deel van Nederland gangbaar is. Deventer koek zegt niet veel. Maar Groninger, Leeuwarder, kermis wel.

'Japanner, Baliër' - De vormen op -ees behouden (aanmoedigen!). Van Chinees heeft niemand nog gewaagd: Chiner te maken. Maar bepaald af te keuren lijkt mij 'Japanner' niet. Baliër 'klinkt' voor mij niet. - Een ander lid van den Raad verwijst in dit verband naar 'Het Oneigene', een boekje van Dr. W. de Vries, te Groningen, bij hemzelf in den handel. - Wij hebben een mooie historisch gegroeide verscheidenheid van uitgangen voor volksbenamingen, die het zonde en jammer zou zijn, te vervangen door het eentonige, eenvormige passepartout -er. Straks dan ook: Portugaller, Egypter en Amerikaner? Ik zie zoo ook niet in, waarom wij met 'Japanner' zouden beginnen.

(Wij doelden op deze laatste opmerking, toen wij aan de woorden Japannees, Balinees, tus-

schen haakjes toevoegden: Chinees, Portugees, Egyptenaar, Amerikaan!)
Opgenomen O.T. 2, 1934.

HAKENKRUIS Geen enkele stem heeft zich verheven ten gunste van dit woord; la mort sans phrase! En toch.... Niemand spreekt van 'hakenladder' als hij een ladder met een haak eraan bedoelt, maar 'hakenkruis' vindt men in elke krant. Zou het zijn omdat het Nederlandsche woord de 'locale kleur' mist? Maar laat ons dan liever het voorbeeld volgen van de Engelschen die in zulke gevallen niet spreken van: the Emperor, maar van the Kaiser; niet van Mr. Hitler, maar van Herr Hitler; niet van the empire, the President Field-Marshal, maar van: the Reich, the Präsident, Generalfeldmarschall. Tegen 'Hakenkreuz' en dat zoo noodig cursief gedrukt, zal niemand bezwaar hebben.

Opgenomen O.T. 2, 1934.

-ENS Woordvormingen als hoogstens, minstens en overigens, oordeelde de Raad, zijn zoo gewoon geworden, dat men ze niet meer als germanismen kan beschouwen.

Maar afgekeurd worden: eerstens, tweedens, derdens en deze woorden vindt men dan ook in onze lijst van germanismen.

Opgenomen O.T. 2, 1934.

DOELSTELLING Bij het inzenden van dit woord aan den Raad hadden wij vermeld, dat vele leden het hadden opgegeven en wij hadden er de opmerking aan toegevoegd, dat men er zich bijzonder aan scheen te ergeren.

De ergernis, zegt een lid van den Raad, - mij persoonlijk ook niet vreemd - zal haar oorsprong hebben in twee dingen: 1°. de voorkeur voor het lange quasi-gewichtige, dikdoenerige woord, wanneer men eenvoudig meent: doel, bedoeling; 2°. het wijsgeerige air van zich niet te kunnen binden aan een eenvoudig, klaar bedoelen, maar alleen een algemeene richting te kunnen aangeven, waarin men zich bewegen zal. Het woord komt nogal eens voor in wetten, reglementen, statuten of dgl. van vereenigingen met een weidsch, maar vaag, slechts als ver ideaal gezien, doel, waarin men zooveel mogelijk vogels van allerlei veeren samenbrengen wil en zoo weinig mogelijk zich binden aan bepaalde beginselen of een vast program. Zoowel die inhoud als het Duitsche makelij zullen den - gegronden, echt Nederlandschen - afkeer veroorzaken.

Opgenomen O.T. 2, 1934.

Van onze leden.

B.D. - Ons medelid de Heer H.J. Hartkamp, gep. Schout-bij-Nacht, vraagt nog eens onze aandacht voor de groeiende neiging om de van oudsher in onze taal gebruikte aanduiding 'gepensionneerd (gep.)' te vervangen door het aan het Duitsch ontleende achtervoegsel 'buiten dienst (b.d.)' (h.d. ausser Dienst; a.D.) Dat bovendien onjuist is; vele gebruikers van die twee letters b.d. -merkt ons lid op- schijnen niet te weten, dat 'buiten dienst' geenszins aangeeft, dat iemand gepensionneerd is. Immers, toen ik nog actief dienend was, bevond ik me, als ik b.v. thuis vertoefde, ook b u i t e n d i e n s t. De desbetreffende voorschriften vermelden b.v., dat een officier buiten

dienst burgerkleding mag dragen. Hieruit blijkt dus zeer duidelijk, dat ‘buiten dienst’ volstrekt niet beteekent, dat iemand gepensionneerd is.

Onze leden weten dat dit misbruik ook ons een ergernis is (dit germanisme behoorde dan ook tot de eerste die wij signaleerden) en wij geven gaarne gevolg aan den wensch dien de inzender tot ons richt om er nogeens in ons orgaan de aandacht op te vestigen.

De inzender hoopt dat de redacties van onze couranten van zijn protest melding zullen maken; de medewerking van de pers, zegt hij, is in deze van groote waarde.

Wij sluiten ons volgaarne hierbij aan.

- Een van onze leden heeft zich gestooten aan een paar gallicismen die hij in een der dagbladen heeft gevonden: ‘Fransche letterkundigen d e s a v o u e e r e n vertaler’ en ‘de niet-geautoriseerde vertaling’. Inderdaad had men voor ‘desavoueren’ even goed ‘verloochenen’ kunnen nemen (onze lezer merkt terecht op: Verbeeld U dat Petrus den Heer, vóór het kraaien van den haan, driemaal ‘gedesavouerd’ zou hebben!) en, voor ‘niet-geautoriseerd’, ‘ongeoorloofd’ of als men héél precies wil zijn: ‘niet-veroorloofd’.

Overigens zijn dit m a a r gallicismen. Doch het is natuurlijk beter, óók deze te vermijden al doen ze op verre na niet zooveel kwaad als de germanismen.

- UITWEGEN Een lid wijst ons op dit fraaie werkwoord, dat hij heeft gevonden in het Ontwerp van wet tot vaststelling van bepalingen tot het tegengaan van lintbebouwing langs wegen onder beheer van het Rijk of op het Rijkswegenplan voorkomende (ingediend bij K.B. van 16 Juni 1932).

Artikel 9 van dit ontwerp luidt:

Het is verboden op een weg:

I uit te wegen

II werken, dienende tot uitweg, te maken of te hebben....

Het is voor het eerst dat wij dit woord ontmoeten; een winst voor de taal kunnen wij er niet in zien. Of het aan het hd. ontleend is, betwijfelen wij; een woord als ‘auswegen’ kennen wij niet. (‘wegen’, maar dan in de bet. van ‘een weg begaan’, hebben wij ééns ontmoet. ‘Der Weg, den man wegen kann, ist nicht der ewige Weg;

der Name, den man nennen kann, ist nicht der ewige Name’).

Wij hebben onzen Raad gevraagd wat deze van het woord dacht. - Een monstrem, oordeelt een lid. En toen wij, bij een poging om dit ww. te verwoegen, kwamen tot: ik weeg uit, het huis weegt uit, - kwam een lid van den Raad ons te hulp door ironisch daar aan toe te woegen:... is vroeger uitgeweegd? of: heeft vroeger uitgewogen?. - Een lid vraagt ons toch eens woorden als: beëindigen, beïnvloeden enz. te signaleeren. Ons lid stelt hiermede zijn vraag niet scherp genoeg; ‘beëindigen’ heeft de R.v.D. als een germanisme gebrandmerkt (O.T. 2, 1932), maar daaruit mag geen conclusie worden getrokken t.a.v. ‘beïnvloeden’.

Onze Raad beschouwt ‘beïnvloeden’ niet als een germanisme. - Kan iederen dag door iederen Nederlander worden gevormd naar analogie van andere denominatieve werkwoorden. - Tegen beïnvloeden, zijn invloed aan iets geven, op iets doen werken, geen bezwaar. Vgl.: bewierookken, bewasemen, bewateren (van landerijen). Hieruit moge blijken dat, ook op het stuk van de taal, generaliseeren uit den booze is. Elk woord dient op zichzelf beschouwd te worden; ‘de woordvorming luistert zeer nauw in onze taal’ merkt een lid van onzen Raad op.

Beëindigen geldt dus voor ons als een germanisme; benutten ook (O.T. 1, 1932); beïnvloeden niet.

Voor het overige moge er hier aan worden herinnerd, dat de maatstaf dien Onze Taal aanlegt, uiteraard niet behoeft te gelden voor de leden individueel; een ieder behoude zijn eigen oordeel. Wie dus ‘beïnvloeden’ gevoelt als een woord dat strijdt tegen zijn taalgevoel, vermijde het. Hij vindt daarin steun bij het lid van onzen Raad, dat t.a.v. dit woord opmerkte, dat ‘be-invloeden’ in vorming, volgens hem op één lijn staat met ‘be-mitleiden’, ‘be-aufsichtigen’, enz. Het is voor dit lid van onzen Raad zelfs de vraag of ‘bevoor-, benadeelen’ voldoende aanleiding geven tot analogische vorming bij samengest. zelfst. naamwoorden met voorvoegsels: in- of uit. En daarop volgde dan zijn reeds geciteerde vermaning aan onze leden: De woordvorming luistert zeer nauw in onze taal!

- Men vraagt ons oordeel ten aanzien van het gebruik van woorden als: tweemalig, vierladig, dubbelwandig, vreemdmodig, grootruimig, fjordig, enz.

De vorming van woorden uit een adjectief en een substantief, met het achtervoegsel -ig, is o.i. niet altijd on-Nederlandsch. De plantkunde kent een reeks van termen die op deze wijze zijn gevormd: doornarig, witbloemig, kleingroevig, spitslobbig, bovenstandig, spitsvruchtig, bedektzadig enz. En in het dagelijksch leven spreken wij van: zwartoogig, krombeenig, snelvoetig, warmbloedig, scherpzinnig enz. Onze Raad heeft aanvaard woorden als: achtklassig, vieraderig, veertigurig; hij acht deze woorden even gewoon als vierwielig en dgl. Maar het s l e u r gebruik van deze woordvormingen dient o.i. als stellig germanistisch te worden vermeden. Onze taal kan er niet bij winnen als woorden als: vreemdmodig, fjordig en dgl. in het dagelijksch gebruik worden opgenomen.

- Ons medelid, de Heer Dr. J.M. van der Hoogt te Wageningen, heeft zich ten aanzien van het woord ‘inlage’ gewend tot het Bestuur van de Rijkspostspaarbank en hij heeft van den Directeur het volgende antwoord ontvangen:

‘Met dankbetuiging voor uwe opmerking heb ik de eer U naar aanleiding van uw nevenvermeld schrijven te berichten, dat mij wel bekend was, dat het woord “inlage(n)” als een germanisme moet worden beschouwd. Reeds eerder is dan ook getracht het gebruik dezer uitdrukking in den tekst van het spaarbankboekje te vermijden. Zoo werd “inlage” overal vervangen door “inleg”, maar bij den meervoudsvorm werd het minder gemakkelijk, aangezien ik mij uit welluidendheidsoogpunt met “inleggen” of “inleggingen” minder goed kon vereenigen en “stortingen” niet altijd het juiste begrip weergeeft.

Ook werd het bezwaar ondervonden, dat de Postspaarbankwet nog van “inlage(n)” spreekt, zoodat, om één voorbeeld te noemen, de op de eerste bladzijde van den omslag van het boekje afgedrukte aanhaling uit die wet niet kon worden veranderd.

Bij den eerstvolgenden herdruk van het spaarbankboekje zal ik echter gaarne overwegen in hoever nog met uw verzoek rekening kan worden gehouden.

De Directeur van de Rijkspostspaarbank,
(w.g.) TYDEMAN.’

Wij maken met ingenomenheid melding van dit bewijs van medewerking van ambtelijke zijde en merken overigens op dat wij ons geen o v e r w e g e n d bezwaar tegen het meervoud ‘stortingen’ kunnen denken.

WALSERIJ. Eenige leden hebben bezwaar tegen het woord ‘walserij’ dat onze Raad in de plaats heeft gesteld van het germanisme ‘walswerk’ en zouden daarvoor het woord ‘pletterij’ willen bezigen; zij vragen de redactie wat deze er van denkt.

Wij hebben ons in deze om voorlichting gewend tot de N.V. Pletterij, voorheen L.J. Enthoven & Cie te Delft en de Directie is zoo vriendelijk geweest ons haar oordeel te geven. Zij schrijft:

De woorden ‘walserij’ en ‘pletterij’ hebben een geheel verschillende beteekenis. ‘Walsen’ is het door middel van walsen uit blokken staal vervaardigen van staven, platen, strippen, rails etc. ‘Pletten’ is eigenlijk een verouderde uitdrukking. Vroeger werden de zachtere metalen als lood en koper door middel van uitslaan of persen op de vereischte dikte gebracht. Tegenwoordig echter worden de loodplaten ook door middel van walsen vervaardigd.

O.i. is het woord ‘pletterij’ hier dus geenszins op zijn plaats.

[Nummer 4]

Het spellingsvraagstuk.

Ons volk is in eenige beweging gebracht door het plan van Minister Marchant betreffende het hervormen van de spelling der Nederlandsche taal.

Wonderlijk: De vraag, h o e men Nederlandsch zal s c h r i j v e n , wordt binnen de regeeringsbemoeyenis gebracht, blijkt de levendigste belangstelling te trekken en vindt in de kolommen van alle dagbladen een gastvrij strijdperk... maar om de toch zóó veel belangrijker vraag, w a t Nederlandsch i s , d.w.z. welke woorden goed Nederlandsch en welke koeterwaalsch moeten worden geacht, bekreunt men zich nog maar heel weinig. Zeker niet in de Pers die zich nu zoo druk maakt over de

spelling maar in wier organen (op enkele uitzonderingen na) de germanismen dagelijks nog vroolijk uitblinken.

Omdat echter, voor de leden van ons Genootschap, de spellingsvraag natuurlijk niet z o n d e r belang is, hebben wij gemeend, hun van dienst te kunnen zijn door het regeeringsvoorstel af te drukken in ons orgaan, d.w.z. uitsluitend de concrete voorstellen, zonder de toelichting. Daarnaast doen wij hetzelfde ten aanzien van het voorstel der commissie-Höweler omdat b e i d e voorstellen een c o m p r o m i s , een ‘dading’ in zake de spelling beoogen en ze hier en daar van elkaar afwijken.

REGEERINGSVOORSTEL, gebaseerd op de conclusies van de ‘Spellingscommissie’, ingesteld door den Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen.*)

COMPROMIS-VOORSTEL uitgaande van het ‘Comité voor Eenheid in de schrijfwijze van het Nederlandsch’.*)

I. SPELLING.

Algemeene opmerkingen.

1. Eventueele wijziging van de spelling kan worden vastgesteld onafhankelijk van eenig besluit betreffende de verbuiging.

2. De spelling - De Vries en Te Winkel blijve ongewijzigd voor zoover zij niet in de hieronder volgende punten besproken wordt.

3. De gebruikelijke schrijfwijze van persoonsnamen en de officieele spelling van geslachts- en aardrijkskundige namen blijft in deze regeling buiten beschouwing.

4. In de onderstaande beknopt geformuleerde spellingregeling zijn verschillende bijzonderheden niet genoemd, b.v. de schrijfwijze van vele als Nederlandsch gevoelde uitheemsche woorden; die kunnen in de definitieve regeling een plaats vinden.

Regels.

1. De e wordt aan het eind van open lettergrepen niet verdubbeld. Men spelt dus: benen, delen, lenen, leraar, teken, enz.

De ee blijft echter, ter onderscheiding van de klank in de, me, ze, e.c. aan het einde van een woord, b.v.

gedwee, mee, twee, vee, zee, enz., alsmede in afleidingen en samenstellingen van woorden op -ee als: meeleven, meewarig, tweede, in tweeën, veevoeder, zeetje, zeeën, zeeschip.

Voorts blijft ee in de achtervoegsels -eelen en eeren, b.v. kanteelen, krakeelen, toneelen, houweelen, abeelen, boudeeren, halveeren, hanteeren, regeeren, alsook in de afleidingen van de hiermede gevormde woorden als: hanteering, regeering.

2. De o wordt aan het einde van open lettergrepen niet verdubbeld. Men spelt dus: bomen, boze, broden, dromen, kopen, ogen, oren, stoten, stro, vlo, zo, stropop, zodanig; maar strootje, Catoetje, enz. De oo blijft echter vóór ch in goochelen, goochem, loochenen.

3. Voor de spelling ie-i (beziën, neuriën naast drieën, knieën) blijft de regel van De Vries en Te Winkel onveranderd gelden. Daar deze regel grotendeels betrekking heeft op de bastaardwoorden (fabrieken - fabrikant, genieën - maliën),

A. De e-klank in beklemtoonde open lettergreep wordt aangeduid door het teeken E; b.v. stenen, kleden, leren.

Men schrijft echter EE:

1. op het eind van een woord en in samenstellingen met of afleidingen van deze woorden; b.v. zee, zeehaven, twee, tweede.

2. in de uitgangen: -e ele(n), -e elen, -eeren, -ees(ch)e(n), -eezen; b.v. ritueele, traditioneele; kanteelen, juweelen; kameelen, krakeelen, penseelen; waardeeren, kleineeren; Canadees(ch)e; Canadeezen.

3. in den tweeklank ee u; b.v. leeuwen.

B. De o-klank in een open lettergreep wordt aangeduid door het teeken O; b.v. bomen, lopen, hoge.

Men schrijft echter OO:

1. op het eind van een woord en in samenstellingen met of afleidingen van deze woorden, voor zoover zij niet vallen onder regel I, E; b.v. zoo, zoogenaamd, stroo, strootje.

2. in den tweeklank oo i; b.v. mooie, gooien.

De schrijfwijze van de lange o-klank met oo blijft gehandhaafd in loochenen, goochelen en de hierbij behorende samenstellingen en afleidingen.

zij verder verwezen naar 7. Over het achtervoegsel -isch zie onder 5.

4. De door de Vereniging tot vereenvoudiging van onze spelling verlangde schrijfwijze -lik(s) is niet aanvaard. Men blijft schrijven: -lijk(s) in behaaglijk, sierlijk; jaarlijks(e); mogelijke, vergemakkelijking, enz.

5. Sch wordt alleen daar geschreven, waar de ch gesproken wordt, dus in schaven, schip, schoen, schrikken, verschonen, opschuiven enz. Daarentegen schrijft men: mens, mensen, vis, vissen, kikkvors, wensen, tussen, preuts, trots (bijv. naamw.), neteldoeks, lakens (bijv. naamw.). Het - groten-

C. De niet-uitgesproken CH vervalt in woorden, die volgens De Vries en Te Winkel SCH bevatten; b.v. mens, wensen, fris. Men schrijft echter met De Vries en Te Winkel s c h : in den uitgang -i s c h ; b.v. Arabisch, logisch, praktisch.

deels kunstmatige - onderscheid tussen adjectief met en adverbium zonder ch vervalt dus: dagelijks, wekelijks, ras. Men zal schrijven: Venlose, Venloos, Bredase, Bredaas, weergase jongen.

Uitzondering: het achtervoegsel -isch in logisch, practisch, tragisch, enz. behoudt de thans gangbare spelling. Men schrijft dus: Duits, Engels, maar Pruisisch, Russisch, eventueel Armenisch naast Armeens; in verbogen vorm: komische, tragische, Russische, enz.

6. Ten aanzien van het gebruik der z.g. 'tussenletters' n en s in samenstellingen als besseboom - Bessensap, hondekar - hondenbrood, kippenhok, schapebout - schapenmelk, tijdsbepaling - tijdaanwijzing - tijdsein, handel(s)maatschappij, mansnaam - manslag - mannenwoord, zijn geen algemeen geldende regels te geven. Daarom zal een zo nauw mogelijk bij de bestaande regeling aansluitende woordenlijst door een van regeeringswege te benoemen commissie moeten worden opgesteld. Het is te voorzien, dat deze Woordenlijst niet zelden tweeërlei schrijfwijze zal toelaten, al of niet met voorkeur voor één van beide. Zolang de nieuwe Woordenlijst niet tot stand gekomen is, houde men zich in dit opzicht aan de Woordenlijst voor de spelling naar De Vries en Te Winkel.

7. Ook voor de schrijfwijze van bastaardwoorden zal de Woordenlijst de norm moeten aangeven. In de opeenvolgende drukken van deze Woordenlijst zal de spelling moeten weerspiegelen, maar niet vooruit lopen op, de geleidelijke vernederlandsing van het vreemde woord, gelijk ook de Woordenlijst voor de spelling naar De Vries en Te Winkel heeft gedaan. Men zal daarbij dus conservatief te werk

D. In samenstellingen, waar men in het eerste deel te doen heeft met een meervoudsvorming of een genitief-vorm op -EN, schrijft men het eerste lid onveranderd; b.v. goederenloods, boekenkast, paardenmarkt, mens(ch)enkennis, mens(ch)enschuw; vorstenzoon, heerdienst, mens(ch)enoog.

In samengestelde woorden schrijft men overigens geen zoogenaamde verbindings-n, tenzij het tweede lid met een klinker begint; b.v. paardekracht, pijpekop, mannestem; eendenei.

E. 1. Voor woorden aan het Grieksch of Latijn ontleend, of met elementen daaruit gevormd, die men nog als zoodanig gevoelt, geldt de Latijnsche schrijfwijze; b.v. cacographie, diphtheritis, cycloon, capaciteit, aequator, aesthetisch, electrisch; Socrates, Lycurgus. In zeer gebruikelijke en als inheemsch gevoelde woorden kan men ph en qu door

moeten gaan en niet door te radicale vernederlandsing het traditioneele beeld van deze vaak internationale woorden te zeer aantasten.

In afwachting van de nieuwe Woordenlijst blijft de schrijfwijze van de bestaande Woordenlijst gehandhaafd.

resp. f en kw vervangen; b.v. foto, telegraaf, telefoon, kwartier.

2. Andere vreemde woorden, die nog duidelijk hun uitheemschen oorsprong toonen, schrijft men als in de taal, waaraan zij ontleend zijn of aan welke zij zich kennelijk analogisch aangepast hebben, behoudens de blijkbare verandering, die vaak in den uitgang plaats vond b.v.; cadeau, manoeuvre, nonchalant; budget, lunch, tram, rails; kellner, gletscher, schminken; slöjd; logeeren, ordinair, trainen, vacantie. In zeer gebruikelijke en als inheemsch gevoelde woorden gebruikt men meestal de Nederlandsche aanduiding der klanken; b.v. poëzie, sigaar, loket.

3. Woorden ontleend aan andere dan de klassieke, Germaansche en Romaansche

talen spelt men volgens de benaderende Nederlandsche aanduiding der klanken; b.v. sjabrak, sjamberloek, pasja; sjaal, sjah; tsaar, tsarewitsj; goochem, sjacheren, sjofel.

II. VERBUIGING.

Algemeene opmerking.

Met name het voortgezet onderwijs zal den leerling begrip moeten bijbrengen van een ruimer gebruik der verbogen vormen in allerlei bijzonder taalgebruik. Eveneens dient het voortgezet onderwijs de leerlingen in ruime mate vertrouwd te maken met het gebruik van de zeer talrijke vaste uitdrukkingen en verbindingen met verbogen vormen.

Regels.

8. De naamvalsuitgang -n bij lidwoorden, voornaamwoorden, bijvoegelijke naamwoorden of daarmee gelijkstaande verbuigbare woorden, wordt niet meer geschreven. Men schrijft dus: met prijzenswaardige moed; in de zevende hemel; op die mooie zomermorgen hebben wij onze eerste tocht gemaakt; op de stoel van de voorzitter; in de blauwe auto van de dokter. (Prof. Van Ginneken wenst uitdrukkelijk te zien vastgelegd, dat hij voor het algeheel vervallen van de naamvals-n de verantwoordelijkheid niet wenst te aanvaarden).

Dit geldt niet voor oude, versteende, naamvalsvormen in staande uitdrukkingen als: met dien verstande, uit dien hoofde, te mijnen huize, uit den boze, e.d. Deze zijn te vergelijken met in der minne, in dier voege, te goeder trouw, te gelegener tijd, waarin ook oude, overigens niet meer gebruikelijke, naamvalsvormen voortleven.

A. De verbuigings-n wordt in datief en accusatief enkelv. achter het lidwoord de, de bijv. nwd., de voornwd., de telwd. en de deelwd. in den regel slechts geschreven, wanneer deze betrekking hebben op een manlijk woord (zie afd. III, C).

B. De genitief enkelv. manl. en onz. op -s en de datief enkelv. vr. op -r komen - behalve in tal van vaste uitdrukkingen - slechts een enkele maal voor in bijzondere taal en stijl; b.v. de rampen des levens, een kind des doods, het heeft Harer Majesteit behaagd, het is Uwer Excellentie bekend.

C. In den datief meerv. wordt de verbuigings-n nog geschreven in enkele bepaalde uitdrukkingen en in bijzondere taal en stijl; b.v. het is den kunstenaars eigen; het zij den aanwezigen vergund.

D. Het lidwoord een, de voor een subst. staande bezitt. voornaamwd. (behalve ons) en geen blijven doorgaans

In enkele gevallen zal twijfel kunnen bestaan, of de n al of niet tot de werkelijke taal behoort. Zo zullen sommigen in uitdrukkingen als voor den dag, den boer op, op den duur de n niet willen missen, en er is niet het minste bezwaar tegen, dat zij de uitgang blijven schrijven. Tot deze twijfelachtige gevallen kan ook de adresformule Den Heer worden gerekend.

Literaire kunstenaars, die de n in de voordracht van hun werk wenschen te horen, zullen deze natuurlijk ook in de spelling handhaven.

onveranderd, uitgezonderd in den genitief, in vaste uitdrukkingen en in bijzondere taal en stijl; b.v. een vrouw, mijn boeken, geen aanleiding, onze koloniën, uwer ouders, Hare Majesteit, Mijne Heeren, in geenen deele.

E. In talrijke vaste uitdrukkingen en verbindingen blijven, evenals in de onder II, B, C en D bedoelde, de uitgangen onveranderd; b.v. op den duur, in den regel, na den eten, in den haak, in den vorm van, uit den aard der zaak, met dien verstande, te mijnen huize.

III. INDEELING DER SUBSTANTIVA MET HET OOG OP DE VERBUIGING.

Algemeene opmerkingen.

1. De termen manlijk, vrouwelijk, en onzijdig

ter aanduiding van bepaalde categorieën der substantiva dienen om historische en praktische redenen in gebruik te blijven.

2. Nu en dan zal een substantief bij verschillende beteekenissen tot verschillende categorieën behooren.

3. Samengestelde woorden hebben, behoudens den invloed van het onder opm. 2 en III, C opgemerkte, het geslacht van hun laatste lid.

4. Enkele bijzonderheden - b.v. de geslachtsregeling van duidelijk Latijnsche en Grieksche woorden, als: Senaat, ablativus, cursus, kosmos - kunnen in de definitieve regeling een plaats vinden.

A. Men onderscheidt bij de substantiva de volgende groepen:

1. onzijdige woorden,

2. manlijke woorden,

3. vrouwelijke woorden.

B. ONZIGDIG zijn de substantiva, waarbij het lidwoord *het* kan gebruikt worden.

C. MANLIJK zijn de substantiva, waarbij als vormen van het bep. lidw. voorkomen:

gen. enkelv.: *soms des*, doorgaans omschreven met *van den*,

dat. enkelv.: *den*.

pron. aand.: *hij - hem - zijn*.

Hiertoe behooren:

1. Substantiva, die manlijke personen of als zoodanig voorgestelde wezens aanduiden; b.v. man, dwerg, afgod, engel, dood; ook: mensch, geest en de in het algemeen gebruikte persoonsbenamingen als: blinde, arme, leerling, patiënt, klant e.d., indien zij beide geslachten omvatten.

2. Substantiva, die aanduidingen zijn van manlijke dieren, waarnaast voor het wijfje hetzij een andere naam, hetzij een afleiding op *-in* bestaat, of die manlijk - althans niet speciaal vrouwelijk

- gedachte mythologische dieren
aanduiden; b.v. stier, wolf, draak.
3. Substantiva, voor zoover abstract,
die een stam van een sterk
werkwoord uitmaken (inbegrepen die
met å als: band, zang), uitgezonderd
braak, maat, spraak, kramp, spijt, wijs,
die vr. zijn (zie III, D, 4); slag, val.
Bovendien de stammen van
zwakke werkwoorden, die een
krachtig, snel, plotseling, hevig, vijandig,
smadelijk doen, bewegen of geluid
aangeven; b.v. klap, schop, trap, prik,
snuw, smaad, spot, schreeuw, vloek e.d.

4. De substantiva: tijd, dag (ook waar
bedoeld in een datum: den zesden [dag]
van Maart), datum, nacht, morgen,
ochtend, avond, zomer, herfst, winter;
hemel, orkaan, storm, wind, regen, hagel,
donder, bliksem; staat, oorlog, krijg,
vrede; adel, adem, arbeid, Bijbel, bond,
brief, handel, mond, naam, oceaan, psalm,
raad, rijkdom, tekst, toorn, weg, wil, zin;
en voorts nog een zeker aantal nader vast
te stellen woorden, vooral ook met het
oog op het Zuidelijk deel van het
Nederlandsche taalgebied.

D. VROUWELIJK zijn de substantiva,
waarbij als vormen van het b e p . l i d w .
voorkomen:

gen. enkelv.: d e r , of omschreven met
v a n d e ,

dat. enkelv.: d e ,

acc. enkelv.: d e .

pron. aand.: z i j - z e of h a a r -
h a a r .

Hiertoe behooren:

1. substantiva, die v r o u w e l i j k e
p e r s o n e n of als zoodanig voorgestelde
wezens aanduiden; b.v. vrouw, godin,
nimf.

2. substantiva, die v r o u w e l i j k e
d i e r e n , in onderscheiding van manlijke
aanduiden; b.v. kip, leeuwin.

3. alle substantiva, die uitgaan op -e (ook
die soms dien uitgang hebben), -d e
(uitgez. vrede, zie III, C, 4) -t e , -h e i d ,
-n i s , op -s t e n -i n g indien van een
werkw. afgeleid, op -s c h a p , -a g e , -i j ,
-e i , -i e , -i e k , -t e i t e n -u w , voor
zoover zij niet onzijdig of manl.
persoonsnamen (b.v. bode) zijn.

4. a l l e a b s t r a c t a , die niet reeds
vallen onder III, D, 3, behoudens degene,
die manlijk zijn volgens III, C.

Onder a b s t r a c t v e r s t a n e n :

d u i d e l i j k n i e t - c o n c r e e t ; b.v.
deugd, godsvrucht, eeuw, week, wet,
tucht.

5. de substantiva: zon, maan, ster,
komeet, planeet, wereld, lucht(-ruim),
hel, zee, bron, rivier, kust, streek, stad,
plaats, plek, hand, bloem, roos en voorts
nog een zeker aantal nader vast te stellen
woorden, vooral ook met het oog op het
Zuidelijk deel van het Nederlandsche
taalgebied.

E. Alle substantiva, die in de
bovenstaande regeling niet genoemd of
bedoeld zijn, duidt men voortaan aan als:

‘DE’ - W O O R D E N . Hierbij komt het
b e p . l i d w . alleen in den vorm DE voor.

Opmerkingen in verband met
d e z e w o o r d e n :

1. Met het oog op het in de beschaafde
omgangstaal van Noord- en
Zuid-Nederland verschillend g e b r u i k
d e r p e r s o o n l i j k e n
b e z i t t e l i j k e v o o r n a a m w o o r d e n
met betrekking tot de substantiva van

deze groep, is het gewenscht zich thans te onthouden van een poging tot het formuleeren van algemeene voorschriften te dezer zake.

2. Bij het gebruik van den niet met VAN omschreven genitief enkelv. en de verbuigings-n, in aansluiting bij ouder taalgebruik, richten men zich naar de daar geldende regels voor de geslachtsbepaling der substantiva.

9. De spelling van Nederlandse geografische namen, voor zover daarvoor een vaste schrijfwijze bestaat, ondergaat voorlopig geen wijziging.

Eindnoten:

- *) De commissie bestond uit de heeren Dr. J. VAN GINNEKEN, hoogleeraar aan de R.K. universiteit te Nijmegen; Dr. C.B. VAN HAERINGEN, leeraar H.B.S. te 's-Gravenhage; Dr. A.A. VERDENIUS, hoogleeraar aan de universiteit van Amsterdam; Dr. ALBERT VERWEY, hoogleeraar te Leiden; en Dr. C.G.N. DE VOOYS, hoogleeraar te Utrecht. De vergaderingen der commissie zijn alle geleid door den Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, Mr. H.P. MARCHANT.
- *) Het uitvoerend gedeelte van het Comité bestaat uit de volgende personen: Prof. Dr. G.S. OVERDIEP, Hoogleeraar aan de Rijks-Universiteit te Groningen, Voorzitter. Dr. LEO GOEMANS, Eere-Inspecteur-Generaal aan het Belgische Ministerie van Openbaar Onderwijs, Bestendig Secretaris der Koninkl. Vlaamsche Academie (Vorst-Brussel). Mr. J.N.J.E. HEERKENS THIJSSSEN, Lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, (Haarlem). Prof. Dr. P.H. VAN MOERKERKEN, Hoogleeraar aan de Rijks-Academie van Beeldende Kunsten te Amsterdam (Haarlem). Prof. Dr. J.W. MULLER, Oud-Hoogleeraar aan de Rijks-Universiteit te Leiden (Oegstgeest). J.H. SCHAPER, Lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (Voorburg). Prof. Dr. JOS. SCHRIJNEN, Hoogleeraar aan de Roomsche-Katholieke Universiteit te Nijmegen. Prof. Dr. AUG. VERMEYLEN, Hoogleeraar aan de Universiteit te Gent, lid van den Belgischen Senaat (Ukkel). C.J.J. WESTERMANN, Lid der Redactie van het Algemeen Handelsblad (Hilversum). Prof. Dr. J. WILLE, Hoogleeraar aan de Vrije Universiteit te Amsterdam (Baarn). H.A. HÖWELER, Conrector van het Geref. Gymnasium te Amsterdam, Secretaris.

[Nummer 5]

Het taaldebat in de Tweede Kamer.

Zeker zullen de meesten van onze leden wel in de dagbladen de besprekingen hebben gevolgd die in de Tweede Kamer zijn gehouden naar aanleiding van de interpellatie-Tilanus over het z.g. spellingcompromis-Marchant. In 't algemeen behoeven wij daarover dus niets te vertellen. Maar een uitzondering meenen wij toch te moeten maken voor één redevoering: die van Dr. Moller. En wel omdat de Heer

Moller, als doctor en privaat-docent in de Nederlandsche taal en letterkunde, eigenlijk zoowat de eenige deskundige was in dit debat.

Nu hebben wij geen plaats genoeg om de zeer belangwekkende rede van dezen afgevaardigde over te drukken in ons Orgaan (wij raden onzen lezers, haar op te zoeken in de *H a n d e l i n g e n* van de Tweede Kamer, blz. 2168 t.e.m. 2172) maar een paar wetenswaardige uitingen willen wij er toch uit overnemen. De eene betreft de spellingsbeginselen en vooral den aard en het ontstaan van de spelling-De Vries en Te Winkel, de andere de waardeering van onze taal op de scholen.

Ziehier het eerste citaat:

Jan Hendrik van der Palm, de eerste Minister van Onderwijs - al was de naam toen zoo niet - heeft 20 jaar nadat Siegenbeek met zijn stelsel was gekomen, het eerste algemeene stelsel, dat men ingang wilde doen vinden door het onderwijs, van der Palm heeft 20 jaar nadien dit stelsel nog moeten verdedigen, allereerst tegen de letterkundigen, b.v. Bilderdijk; zoo was het toen, zoo zal het telkens zijn. Siegenbeek werd opgevolgd door de Vries en te Winkel. Maar hier moet ik eerst nog iets zeggen.

Men meent, dat de Vries en te Winkel een spelling hebben gemaakt voor het onderwijs, voor algemeen gebruik. Neen, dat hebben zij niet, en dat is jammer genoeg, want ik ben vast overtuigd, en een ieder, die hun boek bestudeerd heeft, zal die overtuiging deelen, dat, wanneer zij een spelling voor het onderwijs hadden gemaakt, zij alle, of nagenoeg alle vereenvoudigingen, die nu worden voorgesteld, en meer, zouden hebben aanvaard. Wat wilden zij dan? Hun boek heet: *Grondbeginselen der Nederlandsche Spelling. Regeling der spelling voor het Woordenboek der Nederlandsche taal. Vanwege de redactie bewerkt door L.A. te Winkel. Opnieuw herzien door M. de Vries.*

Daar hebben wij de Vries en te Winkel. Die hebben zich met niemand bemoeid, niet met de regeering, niet met het onderwijs, het kon hun niets bekommeren of Siegenbeek verder op de scholen werd onderwezen of niet; zij hebben eenvoudig een spelling gemaakt voor hun groot veeldeelig woordenboek. Maar Jacob Grimm, die groote Duitsche taalkundige, die wel begreep, dat de spelling van Siegenbeek langzamerhand zou worden verdrongen door de spelling van de Vries en te Winkel, zei terstond: veel te geleerd voor een spelling.

Inderdaad, een spelling moet zoo eenvoudig mogelijk zijn, men moet er geen geleerdheden in brengen, want dat is de bedoeling niet. Wel, als het een spelling is, die alleen bedoeld is voor taalkundigen, maar dan wordt zij veel te moeilijk voor onderwijs en algemeen gebruik. Toen de spelling van Siegenbeek verdrongen dreigde te worden door de Vries en te Winkel, zei al Jozef Alberdingk Thijm, die toch gezonde taalbegrippen had, en met hem weer vele letterkundigen: moet ik dan 'lachen' schrijven zonder g, in plaats van 'lagchen', dan spreek ik toch uit: laachen? Het was weer zoo, verzet bij velen om de verandering van het leesbeeld. Dergelijke argumenten hebben wij ook nu weer gehoord, en wanneer dit compromis er komt, en het heeft weer 30, 40 jaar gewerkt, en er zal opnieuw een wijziging in de spelling gebracht worden, dan zullen de bestrijders daarvan weer deze *H a n d e l i n g e n* opslaan en zullen zij weer precies hetzelfde

zeggen wat wij nu gehoord hebben. Zoo is het altijd gegaan. Zeer lang heeft het geduurd alvorens de Vries en te Winkel algemeen werden, omdat zij zich niet bemoeid hebben met de regeering, noch met het onderwijs; zij gingen eenvoudig hun eigen gang, zonder zich om iemand te bekommeren.

En nu het tweede citaat, ontleend aan wat de spreker zei over de waardeering (de geringe

waardering) van onze taal in het onderwijs en over de verkeerde opvatting van taalonderwijs op onze scholen:

Ik heb ongeveer een 120 leeraren opgeleid, die het diploma voor leeraar bij het middelbaar en gymasiaal onderwijs verworven hebben. Daaronder waren er, die reeds les gaven tijdens hun hogere studies en als zij dan 1 of 2 jaar deze lessen hadden gevolgd, kwam er meer dan een op een goeden dag bij mij met de woorden: maar meneer, zooals wij nu het Nederlandsch moeten leeren aan onze leerlingen, is het ontzaglijk veel moeilijker voor ons, dan zooals wij het tot nu hebben gedaan. Als men het aan de onderwijzers gemakkelijk wil maken, dan moet men zeggen, jullie leeren de ontleding en de spelling, en de spraakleer, die daarbij hoort, die spraakleer, die voor een groot deel, jammer genoeg, in het teeken staat van buigings-n en de ontleding. Zinsontleding, ik heb er geen bezwaar tegen, maar moet men niet wat anders ontleden in een zin, dan eenvoudig de verhouding van onderwerp of voorwerp tot het werkwoord, het woord dat uitdrukt, wat er gebeurt (of wel de werking of den toestand). Moet men niet ontleden, wat daar dieper ligt in den zin, in den inhoud, inplaats van te blijven hangen aan het uitwendige woord alleen, zonder dieper inzicht en invoelen in den ziele-inhoud. Dat soort van ontleden, dat zoo makkelijk een onnadenkende sleur wordt zonder nut, voor het denken niet, en allerminst voor de kennis van onze taal.

Ik beweere volstrekt niet, dat ik volmaakt les heb gegeven, maar wel, dat ik het veel beter heb gedaan dan menschen, die zooveel tijd overbodig besteden aan de spelling en de ontledingsspraakleer. Wanneer men zijn leerlingen bij het lezen van een stuk van een goeden schrijver, bijv. nu en dan - niet te vaak, dat verveelt - op een zin opmerkzaam maakt, en vraagt: Waarom zou die schrijver juist dit woord hebben gebezigd? Als wij er nu eens een ander woord voor zetten, wat is dan het verschil? Is de beteekenis, de inhoud veranderd? Is de voorstelling anders, is het begrip anders, is het gevoel anders, is de klank even zuiver samenstemmend in het geheel, is het rythme anders? Dat is taalonderricht, dan scherpt men begrip en gevoel en gehoor voor de taal, dan verrijken de leerlingen hun taal, dan leert en weet men iets wezenlijks van ons mooie Nederlandsch.

Zooals men weet, heeft Dr. Moller een motie ingediend waarin wordt uitgesproken dat een juistere en diepere kennis (en een zuivere uitspraak) gewenscht is en waarin strengere eischen worden gevraagd voor de kennis van het Nederlandsch op alle scholen en bij alle examens. Deze motie is aangenomen en de Minister heeft zich ermede vereenigd. Hetgeen, in een Genootschap als het onze, o.i. slechts verheuging kan wekken. Wij merken hierbij nog op dat de Minister reeds uit eigen beweging een aanschrijving heeft gericht tot de middelbare scholen om er op te wijzen dat bij het schriftelijke werk in alle vakken een juist gebruik van de taal moet worden geëischt.

In zake de spellingquaestie teekenen wij nog aan dat 'Onze Taaltuin', een maandblad dat geredigeerd wordt door twee leden van onzen Raad van Deskundigen, Prof. Van

Ginneken en Prof. Overdiep, (uitgave van Brusse te Rotterdam) het tweede nummer van den loopenden jaargang geheel als spellingnummer heeft ingericht. Men vindt er bijdragen in van de twee redacteuren en van Prof. Schrijnen, J. van Mierlo, A. van Schendel, C.J. Magielse en H.G.J. Schillemans. Ze zijn vrijwel alle tegen de spelling-Marchant gericht.

Wij kunnen, geheel afgescheiden van het vóór of tegen, de lezing van dit nummer zeer aanbevelen. Het is voor alle leeken bevattelijk en er staat (bij het artikel van Prof. Van Ginneken) een taalkaart van Nederland betreffende het gebruik van de buigings-n in, die zeer belangwekkend is.

De nieuwe spelling.

De Regeering heeft, zich niet storend aan het aannemen der motie-Tilanus - staatsrechtelijk is daarop niets aan te merken - het navolgende vastgesteld ter invoering (met ingang van 1 September a.s.) als eischen van spelling bij de onderwijzersexamens en voor het M.O. en het Voorbereidend H.O.:

1. De e wordt aan het eind van open lettergrepen niet verdubbeld.
De ee blijft echter aan het einde van een woord alsmede in afleidingen en samenstellingen van woorden op ee.
2. De o wordt aan het eind van open lettergrepen niet verdubbeld.
De oo blijft echter vóór ch in: goochelen, goochem, loochenen.
3. Sch wordt alleen daar geschreven, waar de ch gesproken wordt.
Echter behoudt het achtervoegsel isch de thans gangbare spelling.
4. De verbuigingsuitgangen e en en van een en geen en van de bezittelijke voornaamwoorden mijn, uw, zijn, hun, haar worden weggelaten.
5. De naamvalsuitgang-n bij lidwoorden, voornaamwoorden, bijvoeglijke naamwoorden of daarmee gelijkstaande verbuigbare woorden, wordt uitsluitend gebruikt bij de namen van mannelijke personen en bij de namen van mannelijke dieren in de gevallen dat voor de aanduiding van het mannelijke dier een afzonderlijk woord wordt gebruikt.
In staande, geijkte uitdrukkingen, die zich in het spraakgebruik hebben gehandhaafd met een naamvals-n, blijft deze geschreven: Uit den boze, te dienenden dage, het aan den stok hebben, enz.
6. Bij de voornaamwoordelijke aanduiding van de zelfstandige naamwoorden en bij het gebruik van den genitief richt men zich naar het beschaafde spraakgebruik.

Van onze leden.

Zich aanpassen

- Eenige leden hebben bezwaar tegen deze uitdrukking en zouden - al naar gelang van het verband, waarin de gewraakte uitdrukking voorkomt - in de plaats daarvan willen spreken van:

- 1) zich voegen, schikken, richten, passen in, rekening houden met
- 2) genoegen nemen met, zich neerleggen bij
- 3) aarden, gewennen,.... volgen

Onze Raad deelt dit bezwaar niet, althans hij beschouwt de uitdrukking niet als een germanisme. Eén lid van den Raad merkt in dit verband op: *i n d i e n* er al eenige Du. invloed op het gebruik van dit woord historisch aan te wijzen mocht zijn, meen ik toch dat het overwegend intrans. en reflexieve gebruik in het Ndl. tegenover vrijwel uitsluitend trans. in 't Du. als eigen, goed-Hollandsche aanwending doet blijken. De analogische invloed van *a a n s l u i t e n* ligt zoo voor de hand.

Het hinderlijk veelvuldige gebruik van het woord wijst m.i. meer op een denkdan op een taalfout.

Bereids

- Een onzer leden op Java wijst op het gebruik van dit woord, vooral in Indische couranten en in gouvernementsstukken. Het mag dan misschien geen germanisme zijn, schrijft ons lid, het veelvuldig gebruik van dit woord werkt toch hinderlijk.

Wij zijn het met den schrijver eens; het woord mag stellig niet verworpen worden, maar wel klinkt het stijf en boeksch. Waarom in officieele taal niet ook 't gewone 'reeds'?

Boos

- Een onzer leden vraagt hoe wij denken over het woord 'boos' in uitdrukkingen als: boos weer, booze stiefmoeder, i.p.v.: slecht, stormachtig, guur weer; hardvochtige, liefdelooze stiefmoeder.

Wij zien geen reden om het woord 'boos' bepaald af te keuren maar omdat dit gebruik van het woord ook Duitsch is, zouden wij stellig onze voorkeur geven aan 'slecht' of 'kwaad'.

Hakenkruis

- Ons lid de Heer ir. J.P. Smits komt nog eens terug op het woord 'hakenkruis'. Voor dit lid staat de vorm 'hakenkruis' gelijk met 'doornenkroon' en 'stralenkrans'. Hij voegt er echter bij dat de 'haken' van het 'hakenkruis' *o n z e* haken niet zijn.

‘Bedoelen wij zulke dingen dan zegt de timmerman “winkelhaak” en zegt men in de Zaanstreek “een prook”. Aan de boorden van de Zaan spreekt men dan ook algemeen van “Prokenkruis”. - Wij maken gaarne melding van de meening van ons lid, maar wij wijzen er op dat onze Raad zich zeer stellig heeft uitgesproken t e g e n ‘hakenkruis’ en men weet het, v o o r o n s is daarmee de zaak beslist. Misschien zal men aan den Zaankant te eeniger tijd ook gaan spreken van ‘prook-kruis’!

Ons lid, de Heer Mr. F.E.H. Groenman schrijft uit Shanghai: De internationale seinletters, die ten behoeve van de praaiing van schepen op zee waren bepaald ten aanzien van alle schepen afzonderlijk, zijn onlangs vervangen door w o o r d e n , eveneens verschillend voor elk schip.

De Minister van Waterstaat heeft voor een zoodanig woord gekozen den term ‘roepnaam’.

Ik weet niet of dit een germanisme of anglicisme is; de Raad van Deskundigen zou ons daar misschien over in willen lichten. Maar het is zeker minder teekenachtig dan ‘p r a a i w o o r d ’, ‘p r a a i n a a m ’ of ‘p r a a i s e i n ’ zou zijn, elk van de drie op en top een zeemansterm.

Ons lid hoopt dat het mogelijk zal blijken den stam ‘praai’ in eere te herstellen.

En in een lateren brief schrijft de Heer Groenman nog:

Nadat ik enkele staaltjes heb gezien van den ‘roepnaam’, blijkt mij dat dit woord zelfs minder toepasselijk is dan ik dacht. Voor mij althans is het moeielijk een n a a m te zien in combinaties van letters als: PABL, PABM, PACL, PACM, PADF, PADG, PAFJ enz.

Uitwegen.

Wij hebben in een vorig nummer dit (werk)woord gesignaleerd (een ‘monstrum’, volgens een lid van onzen Raad!) en wij schreven er bij dat het voor het eerst was dat wij dit woord ontmoetten.

De (a.-r.) Rotterdammer schrijft nu:

Nieuw is dit woord echter niet. Toevallig viel ons oog op een zin in ‘De Gemeentewet’ door J.W.A.C. van Loenen (deel II, blz. 181). Daar leest men:

‘Uit het karakter van openbaarheid van een weg volgt naar het oordeel van de hooge raad (arrest van 16 Febr. 1912) geenszins, dat ieder aangrenzend eigenaar een verkregen recht zou hebben om vanaf zijn eigendom op die openbare weg u i t t e w e g e n .

De zin van het woord is hier volkomen duidelijk en stemt overeen met de bepalingen van het geciteerde wetsontwerp.

In onzen (ouden) Van Dale vinden wij ‘uitwegen’ wèl in den gewraakten zin, mààr met de bijvoeging: ‘Zuid-Nederlandsch’, hetgeen bij Van Dale beteekent: Vlaamsch. Daarentegen geeft het Woordenboek van Verschure, door een Brusselschen Pater geredigeerd en in Turnhout uitgegeven, het woord (altijd: in de gewraakte beteekenis) n i e t . Wij vermoeden dus dat het een in onbruik geraakte Zuid-Ned. uitdrukking is die echter vroeger misschien ook in onze wetstaal gebezigd werd (in analogie met ‘uitwateren, uitloozen, uitbanen’) gelijk het woord ‘nederlage (van goederen), dat echter eveneens door onzen R.v.D. is veroordeeld.

Niet anti-Duitsch!

In het eerste nummer van ‘Nieuw Nederland, Maandblad voor economie, staatkunde en cultuur’ onder leiding van Dr. Emile Verviers (Ned. Nationaal-Socialistische Uitgeverij te Utrecht) vinden wij het eerste deel van een belangwekkend opstel van Dr. Chr. F. Haje over ‘De Ontduitsching van het Nederlandsch’. Dr. Haje, die al jaren geleden ongeveer de eerste waarschuwer tegen het gevaar der germanismen is geweest, heeft dat in 1932, in een boekje getiteld ‘Taalschut’, nogmaals gedaan. Hij heeft dat boekje gezonden aan Felix Schwertfeger te Oranienburg, een Duitschen talenkenner en hem gevraagd, wat hij dacht over het streven tot ontduitsching van het Nederlandsch.

Ziehier wat hij aanhaalt uit Schwertfegers antwoord:

‘Natürlich ist der Geist beider Sprachen, der holländischen und der deutschen, verschieden, und man kann für die Reinheit der einen kämpfen, ohne die andre zu verachten!

Wie oft führt Engel*) Worte aus französischen Schriftstellern an, ohne dass sein Eifer gegen die Französelei darunter litte.

Ich selber würde jeden Versuch beklagen, dem Holländischen seine eigne Art zu nehmen, oder es gar zu einer deutschen Mundart herabzuwürdigen.

Ich gestehe Ihnen gerne zu, dass ich im ““Taalschut”” nichts gefunden habe, was sich gegen das deutsche Volk oder gegen die deutsche Sprache richtet’.

Zoo oordeelt een Duitscher, die zelf zijn taal zuiver wil houden, over hen die het de hunne eveneens willen doen.

Voor de zooveelste maal kan men dus zien dat ‘Onze Taal’ niet ‘anti-Duitsch’ is, zich niet richt tegen het Duitsch maar tegen de v e r duitsching van het Nederlandsch.

Germanismen (zevende lijst)

(in) bedrijf; (ook: inbedrijfstelling)	in werking; (de fabriek) werkt weer (inwerking stelling)
bemonsteren (een bemonsterde offerte)	monsters zenden van (aanbieding met monster; vergezeld van monsters; met bijgevoegde monsters)
draagwijdte	van beweringen: strekking soms zal men ‘verre strekking’ de voorkeur geven, soms zal ook: ‘werking’, ‘invloed’ beter zijn, of een bijzin: hoe ver... zich uitstrekt. van geschut: dracht
hopelijk	't Is te hopen, dat... Men mag hopen, dat... Gelijk te hopen is

*) Friedrich Engel, schrijver van “Deutsche Stilkunst”.

ingesteld zijn op	gericht, aangelegd, berekend, ingeschoten zijn op; speciaal ingericht zijn voor
liggen (De zaak ligt anders; de rol ligt hem niet)	't is daarmee anders gelegen; 't is zus of zoo daarmee gelegen; zóó zit dat niet De rol past niet voor hem, is niet voor hem geschikt. Trekt hem niet aan, lijkt hem niet
nuthoenders	winsthoenders (tegenst. met: sierhoenders)
nutsbedrijven (ook: openbare nutsbedrijven; openbaar nutsbedrijven)	openbare bedrijven; openbare winst-bedrijven; overheidsbedrijven; (in bepaalde gevallen:) instellingen, ondernemingen van openbaar nut
reinste (je reinste onzin)	puur; klaar; klinkklaar
ruimen (i.d. zin van: uitverkoopen)	uitverkoopen; opruimen
spits (in: a) op de spits drijven b) toespitsen c) spitsuren,	a) tot het uiterste toe-, tot op het uiterste drijven. Tot het uiterste-, met de grootste overdrijving-, overdreven toepassen, aanhangen, aanprijzen b) verscherpen c) top-uren; top-tijden
vergoeden (van rente) (voor onderdeelen van een gulden wordt geen rente vergoed)	rente toekennen, geven, uitkeeren
(van een geldsom) (in opdracht van de firma Y hebben wij U een bedrag van X gulden te vergoeden)	uitbetalen
voeren (een artikel voeren)	hebben, verkoopen, in den handel brengen. In een artikel doen
voortreden (de regisseur trad voor)	voor het voetlicht komen
walswerk	walselij
wikkelpapier (contingenteeringsbesluit)	inwikkelpapier vouwpapier dek-papier

[Nummer 6]

Uit het archief 'Germanismen'.

Aansluitende bij de serie in het nummer van April van dit jaar volgen hier weder, ten aanzien van een achttal woorden, die aan het oordeel van den Raad van

Deskundigen zijn onderworpen, de overwegingen, welke tot het eindoordeel hebben geleid.

DIERARTS. Met de grootst mogelijke meerderheid veroordeeld. Dan maar 'dierenarts', naar analogie met dierenkweller, dierentemmer, ofschoon 'dierenarts' zich ook niet in de ongedeelde sympathie mag verheugen. Waarom niet 'veearts', vraagt een lid; de 'historische' naam. 'Dierenartsen' hebben tegen 'veearts' bezwaar, omdat zij ook honden, katten, kippen enz. behandelen. Maar (verba valent usu) 'veearts' zou ik willen (en heeft de wet alsnog) behouden, desondanks.-

Ik vind -oordeelt een ander lid- 'dierarts' een germanisme en 'dierenarts' een niet gewenschte wijziging van veearts. - Een zotte verfraaiing, dit 'dierenarts', -luit een ander oordeel- maar naar zijn v o r m Nederlandsch.

- Het bezwaar van de dierendokters tegen 'veearts' berust op een misverstand, maar zal moeilijk uit den weg te ruimen zijn, omdat het het gevoel raakt. Op het schrandere denkbeeld om zich 'dierendokter' te noemen (vgl. hondendokter, kattendokter) schijnen ze niet gekomen te zijn. Toch is dit de beste uitweg, beter dan 'dierenarts'.

- In elk geval niet 'dierarts'; dat is een grof germanisme. Men zegt toch ook niet: vrouwarts? (oogarts, enz. is een heel ander geval). Vgl. verder allerlei samenstellingen met 'dieren-' (niet dier-): dierenvriend, enz.

Opgenomen O.T. 3, 1933.

BAND (in den zin van: boekdeel). 'Band' - oordeelt de Raad - beteekent bij ons het omhulsel, niet het daarin bijeengebondene. Hd. 'Band' zou met 'bundel' vertaald moeten worden, wanneer twee of meer 'deelen' in één band zijn samengevat (bijeengebonden).

Ten aanzien van het woord 'band' in de uitdrukking 'i n twee banden' is het oordeel van den Raad verdeeld; eenige leden houden het ook dan voor een germanisme; andere zouden het in deze beteekenis willen aanvaarden.

Opgenomen O.T. 3, 1933.

DOELEINDEN Een woord dat aan het oordeel van den Raad van Deskundigen werd onderworpen en wel in den zin van: stof voor bekleedingsdoeleinden. Het heeft geen verwerpende meerderheid gekregen en men zal het dus niet in onze lijst vinden.

'Doeleinde' is naar het oordeel van den Raad een goed-Nederlandsch woord. Maar, al heeft een lid van den Raad tegen 'doeleinde' geen bezwaar, tegen de 'pedante samenstelling: bekleedingsdoeleinden' verzet hij zich. En een ander oordeel luidt: In den trant van de samenstelling een germanisme. De strekking van het algemeen makende 'doeleinden' is uitnemend uit te drukken door: voor v e r s c h i l l e n d e (of a l l e r l e i) bekleeding.

LANGE JAREN (een langjarige medewerker) - Ik twijfel zeer, merkt een lid van den Raad op, of we 'lange jaren' (en dus ook 'langjarig') als een germanisme mogen veroordeelen. Opmerkelijk is, dat het Zd Hollandsche dialect: lange jaren = veel jaren, in gewoon gebruik heeft. De uitdrukking mag logisch niet juist lijken, maar de taal is zeer vaak niet logisch. (Gelukkig!) Ik vind hier geen germanisme, maar

een 'langjarige medewerker' vind ik heel leelijk gezegd. 'Langjarige medewerking' dat gaat.

MIJNE (in de uitdrukking: Mijne Dames en Heeren) - Onze Raad heeft in zijn meerderheid zich tegen deze wijze van uitdrukken verklaard en de voorkeur gegeven aan het hier gebruikelijke 'Dames en Heeren' (c.q.: Dames en Mijneheeren). Volledigheidshalve vermelden wij dat een lid van onzen Raad alsnog opmerkt, dat de gewraakte uitdrukking in Zuid-Nederland heel gebruikelijk is en dat zij daarom voor dit lid 'allesbehalve een germanisme is'.

ONOMWONDEN - Zes leden hebben dit woord aangebracht en wij hebben het daarom eens aan den Raad voorgelegd. Als equivalent was aangegeven: duidelijk, onbedekt, onbewimpeld, onverbloemd, onverholen, open, openhartig, openlijk, ronduit, rondweg, vierkant, zonder omslag, zonder omwegen.

Een lid van onzen Raad voegde hieraan toe: zonder er doekjes om te winden.

Maar de meerderheid van den Raad wil in het woord 'onomwonden' geen germanisme zien. - Op grond van het gebruik van *o m w i n d e n* = omhullen, bewimpelen reeds bij Bellamy en Van Lennep (Wb. X 777) en de synoniemen: onverhuld, onbedekt, onverbloemd, onbewimpeld, zonder er doekjes om te winden, - heb ik, zegt een lid van den Raad, geen bezwaar om in afwisseling met al de genoemde uitdrukkingen ook 'onomwonden' te gebruiken. En hij voegt daar aan toe: Het is wellicht ook verstandiger niet tegen een zoo onschuldig en ingeburgerd woord zijn kruis te verschieten, *wa a r e r z o o v e e l e r g e r v i j a n d e n z i j n !*

REINSTE (je reinste onzin). Twee stemmen tegen afkeuring. - Niet te vermijden, oordeelt een lid; en een ander lid zegt: Ook: het is reine dwaasheid, rein bedrog. Ik twijfel nog altijd wat, ondanks algemeen schijnende opvatting, of het niet voortzetting van oudnederlandsch gebruik (met eenige, verklaarbare, uitbreiding) kan zijn. De meerderheid van den Raad beschouwt het woord echter als een Germanisme.

Opgenomen O.T. No. 5, 1934.

-SCHE (Volksche beweging, Bunsensche brandder, Hegelsche Wijsbegeerte enz.).

Een lid van den Raad karakteriseert deze woordvorming als een 'a f s c h u w e l i j k , tot groot bederf van onze taal strekkend, Germanisme'.

Ten aanzien van het voorgestelde equivalent voor 'volksche beweging': eigen-volk-beweging, merkt een lid van onzen Raad op: het aankweken van drie- of meerledige 'streepjes-samenstellingen' acht ik verkeerd en ook Duitschen invloed.

(Ons lid de Heer H. van Eeden breekt een lans voor den uitgang '-iaansche'. Hij vindt 'Hegeliaansche wijsbegeerte' een zeer karakteristieke vorm, waarvan hij het jammer zou vinden indien deze in onbruik geraakte.)

Opgenomen O.T. 2, 1934.

Nog eens: maatstaven.

Ons lid de Heer W.R. Menkman vraagt:

Sneltrain, ijlgoederen, kleinhandel, groothandel... welke purist heeft tegen deze woorden bezwaar? - Snelgoederen, kleinkunst, grootstad... welk mensch met enig taalgevoel rijzen bij deze fraaiigheden de haren niet ten berge?

Wij kunnen den geachten inzender verzekeren dat bij velen in den lande de haren volkomen in rust blijven bij woorden als door hem genoemd; zij trekken de scheiding veel verder. Bij anderen daarentegen vertoonen zich deze electriche verschijnselen reeds in een veel vroeger stadium.

Een vaste scheidingslijn valt niet te geven. Maar dat behoeft ook niet; wij behoeven niet allen één taal te spreken. Als wij maar blijven waken tegen de *sleur*, tegen wat een lid van onzen Raad noemde: *gedachteloze uitbreiding en nabootsing!*

Toch zou het wel aardig zijn eens te zien waar ongeveer onze leden de grens trekken. Wij hebben het in 'Onze Taal' al eenige keeren gehad over 'Maatstaven'; over den zéér straffen maatstaf dien de tijdelijke redacteur van dit orgaan aanlegt; over den maatstaf van het Woordenboek; over den maatstaf, ook, van het verleden. Een blik op de maatstaven, die de leden van onzen Raad aanleggen, - en waarvan de resultante 'Onze Taal' tot norm dient - geven de artikelen 'Uit het Archief Germanismen'. Willen wij nu eens trachten bij benadering tot een 'maatstaf van de leden' te komen?

In het Nummer van Juli 1933 hebben wij een reeks koppelwoorden opgenomen, waarvan een deel zeker door ieder onzer als goed-Nederlandsch zal worden aanvaard, maar waarvan een ander deel stellig met groote meerderheid zal worden verworpen. Men vindt ze thans op een strookje nogmaals afgedrukt. Willen nu onze leden dit strookje eens aan ons terug zenden en dan die woorden *o n d e r s t r e p e n*, die zij als strijdig met hun taalgevoel, dus als *o n - N e d e r l a n d s c h* gevoelen?

Ons dunkt, dat kan tot een belangwekkend resultaat leiden. Wij behoeven nauwelijks te zeggen, dat zulk een enquête alleen waarde heeft als alle leden er aan meedoen, de 'passieve', zoo goed als de 'actieve' taal-zuiveraars onder ons.

Wij doen dus een beroep op *a l l e n*!

Van onze leden.

Ons volijverig lid, de Heer Mr. F.E.H. Groenman te Shanghai, heeft de moeite genomen de jaarverslagen van een tweetal van onze grootste handelsinstellingen op hun gehalte aan germanismen te onderzoeken en het is waarlijk bedroevend te zien in welke mate de taal van deze stukken te kort schiet.

Terwijl toch mocht worden verwacht dat, zeker ook op het stuk van de taal, deze groote lichamen leiding zouden geven.-

Wij zullen niet alle opmerkingen, die ons lid maakt, overnemen; ons nummer zou er mede gevuld worden. Maar een kleine bloemlezing eruit willen wij onzen leden niet onthouden.

Vooreerst dan de zinsconstructie met de lange tusschenzinnen, die de taal zulk een Duitsch aanzien geeft en die ons lid bestrijdt waar hij ze maar vindt. 'De op... te houden jaarvergadering'. 'De voor dit doel uit ons midden benoemde Balans-Commissie'. 'De van de met ons in consignatie-relatie staande ondernemingen ten verkoop ontvangen hoeveelheden'.

(Aan de Troonrede had ons lid vroeger reeds ontleend: Ondanks de reeds aangebrachte en de op korten termijn nog te verwachten verdere besparingen op de uitgaven. - En aan een brief van een tak van bestuur in Ned.-Indië de volgende fraaie zinsconstructie:in de door mijn ambtsvoorganger, wanneer door hier te lande woonachtige.... personen.... het verzoek wordt gedaan om verleening van bovenbedoelde dispensatie, aan den Gouverneur-Generaal uitgebrachte adviezen).

Dan de zorg waarmede men blijkbaar tracht woorden als: dalen, zakken, omlaag gaan, achteruit gaan, enz. te vermijden en waarvoor dan het passepartout 'terug' moet dienen. 'De teruglopende wereldconjunctuur', 'Het teruglopende aantal werklozen', 'De teruggang van het uitvoersaldo', 'Het terugbrengen van het tekort'. (Dit laatste vinden wij al heel afkeurenswaardig. Als wij eenmaal ons tekort kwijt zouden zijn, zouden wij het stellig als een onvriendelijke daad beschouwen, als iemand het ons 'terugbracht'!) Tegen: De prijzen vielen weder terug op het vorige niveau, - is niets in te brengen; het woord 'weder' is hier overbodig.

'De resultaten van dit jaar' worden genoemd: de ditjarige resultaten; een 'verschil van meening' wordt: meningsverschil. 'Van onzen kant' wordt uitgedrukt door: onzerzijds; 'eenerzijds' en 'anderzijds' ontbreken niet. Voor 'verscheidene' verkiest men 'meerdere'; voor 'geregeld': regelmatig; voor 'omstandigheden' bezigt men 'verhoudingen'. 'De onzekere monetaire verhoudingen'. (Dit woord heeft in den laatsten tijd veld gewonnen. De laatste Troonrede spreekt ook van 'De verhoudingen in de landen, waarmee wij economisch het nauwst verbonden zijn, doen... de vrees opkomen, dat...'). Men geeft de voorkeur aan 'verenging' boven vernauwing of beperking. 'Een sterke verenging der geldmarkt'.

Wanneer men in de gelukkige omstandigheid is dat men kan zeggen dat 'de positie sterk is', drukt men dat uit met de woorden 'onze positie is eene sterke'.

'Waar' wordt verwisseld met 'daar'; 'door middel van' wordt 'middels' ('M i d d e l s' het zeer omvangrijke distributie-a p p a r a t'). Men wil niet weten van de 'verwezenlijking' of 'bereiking' van een doel, maar van de 'verwerkelijking'; een Parlement behoort niet 'uitgeschakeld' te worden, maar als men dit doet, kan men daarvoor stellig beter de woorden 'ter zijde schuiven' of 'op zijde stellen' bezigen.

‘Privaatdisconto’; - ‘omzetting’ (een programma van omzetting) voor ‘wijziging’, ‘herziening’ of ‘hervorming’; - ‘het (economisch) gebeuren’; - ‘afzetgebieden’; - ‘het eigen land’ (voor: het land zelf); - ‘tolgebied’, ‘omrekenen’ (voor: herleiden); ‘stammen’ (de uit betere tijden stammende geldschulden); ‘trefbaar’ voor ‘kwetsbaar’ (Ned. Indië is als exportland uiteraard bijzonder trefbaar), - dat zijn alle woorden die men met een weinig zorg gemakkelijk had kunnen vermijden. Om niet te spreken van fouten tegen den naamvalsvorm, als in:... de omstandigheid, dat aan enkele economische leuzen, den harden toetssteen der praktijk werd aangelegd!

Een bedroevende oogst!

* * *

Ons medelid, de Heer Dr. A. van Raalte, zond ons een nummer van zijn blad ‘Voeding en Hygiëne’, waarin wij het volgende lezen:

‘De nieuwste uitvinding heeft ons een nieuw object van taalbederf gebracht: alle kranten schrijven over... ‘beeldtelegrafie’ en geen van de betrokken redacties schijnt te voelen, dat dit een ontoelaatbaar germanisme is.

Een ‘beeld’ is, in het Nederlandsch, een zich in drie dimensies uitstreckende afbeelding van een persoon. In ‘standbeeld’ gebruiken wij het woord op de juiste wijze.

Het woord ‘beeld’ wordt echter ook wel in een andere beteekenis gebruikt; op de uitdrukkingen: ‘een beeld van een meisje’ of ‘een beeld van een hoedje’ kan niemand met recht aanmerkingen maken.

In de derde plaats is een ‘beeld’ een karakteristiek in woorden, zooals men die vindt in den volzin ‘de geleerde spreker gaf ons een duidelijk beeld van Goethe’, en in het woord ‘beeldspraak’.

Een teekening van een mensch, een dier of een landschap, een schilderij of een fotografie noemt de Duitscher ‘ein Bild’; wij niet.

De nieuwe uitvinding, waarop wij doelen, bestaat in het overbrengen langs telegrafischen weg van fotografieën.

De Duitscher mag dit ‘Bilder telegraphie’ noemen of misschien ‘Bildtelegraphie’; als wij Nederlandsch willen schrijven en niet vertaald Duitsch dan is het woord ‘Beeldtelegrafie’ eenvoudig taboe. Langs telegrafischen weg wordt immers geen ‘beeld’ overgebracht, maar een foto. Daarom heet de nieuwe uitvinding in het Nederlandsch: ‘foto-telegrafie’.

Vergoeden

- Een lid vestigt onze aandacht op het toenemend gebruik van het woord ‘vergoeden’, waar ‘betalen’ bedoeld wordt.

Wij weten het en hebben daarom dit germanisme in ons vorig nummer ook gesignaleerd.

De Haagsche Tram belooft zijn cliënten goedkoope ritten, tegen een geringe maandelijksche ‘vergoeding’; en de fiscus stelt ‘terugvergoeding’ van invoerrechten bij den uitvoer van zijdeproducten in het vooruitzicht. Klaarblijkelijk wordt hier niets anders bedoeld dan ‘betaling’ en ‘terugbetaling’.

De Duitscher spreekt in zoo'n geval van ‘vergüten’; wij niet. (Of liever, wij behoorden het niet te doen!)

Een ander lid zendt ons een paar krantenknipsels, uit één waarvan blijkt dat een Tsjechoslowaaksche atleet de beste prestaties ‘boekte’ bij de vrije sprongen, waaraan hij dan ook zijn derde plaats in het eindklassement te danken had.

Heeft die man, vraagt ons lid, dat nu werkelijk te danken aan zijn boekhouding?

En het tweede uitknipsel bevat een boekaankondiging. ‘Oefentocht in het zinledige’ met de bijvoeging ‘Privaatdruk’.

Hij verbindt daaraan eenige onwelwillende opmerkingen ten aanzien van deze ‘privaat’-aangelegenheid, die hij in verband brengt met de genoemde ‘zinledigheid’.

Bankiers-Nederlandsch

- Een lid heeft van zijn bankiers de mededeeling ontvangen, dat zij ‘voor reizen naar Duitschland a f g e v e r s zijn van reis-chèques’, waarmede zij bedoelen dat bij hen zulke chèques verkrijgbaar zijn. En een andere mededeeling vermeldt dat een stuk l o s b a a r is gesteld; ‘losbaar’ inplaats van ‘aflosbaar’.

En toch, zegt ons lid, zijn deze bankiers werkelijk Nederlanders!

Prof. Dr. G.G. Kloeke.

Het doet ons genoegen te kunnen mededeelen dat Prof. Dr. G.G. Kloeke zich heeft bereid verklaard toe te treden tot onzen Raad van Deskundigen. Dit college bestaat dus thans weder uit zes leden.

Prof. Kloeke heeft ons Genootschap door zijn bereidwilligheid de plaats in te nemen die door het overlijden van Prof. Dr. J.H. Kern was opengevallen, zeer verplicht.

Brabbeltaal.

Een onzer leden zendt ons een exemplaar van een zich noemend 'Duitsch-Nederlandsch' Exportblad voor Nederland en Koloniën en vestigt onze aandacht op de 'erbarmelijke' taal waarin dat is geschreven. Het blad, zegt hij, heeft een vertegenwoordiger in Nederland; behoort die vertegenwoordiger er dan niet voor te zorgen, dat zijn voor Nederland bestemd blad ook in het Nederlandsch wordt geschreven. Door zulke lectuur staan wij voortdurend bloot aan het gevaar van besmetting; niet dat wij alle absurditeiten zullen overnemen, die er in voorkomen, maar hier en daar krijgt een verkeerd woord toch al weer een kans.

Wij hebben er eens in gebladerd en wij moeten erkennen dat zulk Nederlandsch maar liever ongeschreven moest blijven. Wij vinden: Kruidekaas, Sigare-kleefstof voor handbedrijf, Pompfabrieken en Wattefabrieken. Lepels in kunsthoorn, Basker Mutsen en Kappen, Hoedlint voor Dames, Boterdeelmachines in precieze uitvoering, Milde eiken blokwaren, Aanblazers, Geweefde etiketten, Glasradeerplaten voor fijnste gravures van waardepapieren, Stompen wollen hoeden, Lichtkronen van sterke reestangen en Gepolijste granietaarbeiden. Knoopen van steennoot, Huidlijm voor alle doeleinden, Presspaan voor schoen- en mutsfabricatie, Harmonica's met bijzondere tastatuur, Kurkringen voor kruidebespatters, Stok- en winkelthermometers, benevens Zinksmidsen (Gesensschmieden).

En natuurlijk ontbreken niet: Buisbuigmachines en Bunsenbranders, goudsaponeerde schroefcapsules, China- en Japanwaren, Handhefboom-stampwerktuigen, Rondmesmachines, Kogeloliërs en Rolbandmaten, Krasslijpbandfabrieken, Drievoetloepen en Vruchtpoetsmachines, Potloodaanpuntapparaten en Suikerwarenfabriek-inrichtingen. Maar gelukkig vinden wij ook onder de advertenties: Taalleerboeken en Gesprekboeken voor Hollanders. En dat geeft weer hoop!

Jaarvergadering

welke zal gehouden worden op Zaterdag 27 October a.s., in Hotel De Twee Steden, te 'S-GRAVENHAGE, om 2.30 des namiddags.

Punten van behandeling:

1. Opening door den Voorzitter.
2. Notulen van de vorige Ledenvergadering.
3. Ingekomen stukken.
4. Jaarverslag van de Secretaresse.
5. Jaarverslag van den Penningmeester.

6. Rapport van de Commissie tot het nazien van de rekening, benoemd in de vergadering van 7 October 1933.
7. Benoeming van een commissie tot het nazien van de rekening over het jaar 1934-1935.
8. Verkiezing van twee Bestuursleden.
(aftredende zijn de Heeren Dr. H. Polak en ir. J.P. Smits. De aftredenden zijn terstond herkiesbaar).
9. Rondvraag.

[Nummer 7]

Oude en nieuwe vrienden.

Wij moeten steeds blijven bedenken dat de taal leeft, d.w.z. een gestadig proces is van geboorte, bestaan en vergaan. Pittige woorden die in onbruik dreigen te geraken, moeten wij trachten te behouden wanneer de leemte niet wordt gevuld door nieuwelingen die even goed of beter zijn. En nieuwe woorden of uitdrukkingen die soms spontaan uit het volk opkomen, soms door litteratoren worden gesmeed, soms uit den vreemde overwaaien, dienen goed te worden getoetst aan den eigen aard van onze taal. Men moet zich aan het oude niet vastklampen als aan het eenig en eeuwig goede maar men mag het niet a ch t e l o o s laten vergaan. En men behoort het nieuwe niet af te weren o m d a t het nieuw is, maar alleen als het niet past in onze taaltraditie.

Wat spontaan uit het volk opwelt, behoeft in den regel het minst critisch te worden bekeken. Gewoonlijk is het v a n z e l f goed Nederlandsch te achten omdat het immers denzelfden oorsprong heeft als de taal. Zoo hoorden wij onlangs, als Amsterdamsch gezegde, de uitdrukking: ‘Hij is vóór zessen gepord!’, in de beteekenis van: ‘Hij is pienter, hoor!’. Is dit niet een kruig taal-creatuur in een stad waar het beroep van ‘Kruier en porder’ naast zoo menig deurtje stond aangekondigd (en trouwens hier en daar nòg staat)? En zoo hebben we in Den Haag eens van een vrouw hooren zeggen (ook dóór een vrouw): ‘Die is niet misbedeeld’ met de bedoeling: ‘Die is niet makkelijk’. Een kleurige uitdrukking is ook de naam ‘Kouwe Madam’, voor een vrouw die zich ‘Mevrouw’ laat noemen zonder het te zijn, en een zeer drastische is: ‘Hij riekt naar de schop’, voor een zieke wiens dood men nabij acht en bij wien men al aan den doodgraver denkt. En typisch voor een soort luchtige gemeenzaamheid die bij een vroegere, meer sierlijke, generatie hoorde zoodat ze nu dan ook helaas verouderd moet heeten, is de uitroep: ‘Tot flus!’ of ‘Tot flusjes!’ in den zin van: ‘Tot ziens!’ (tot fluks?) waarvoor we tegenwoordig de flauwe variatie ‘Tot kijk!’ hebben gekregen.

Een bijzonder aardig woord, karakteristiek Nederlandsch, maar, jammer genoeg, ook aan 't veranderen, is ‘meesmuilen’. Als men het afkort aan 't eind van een regel, doet men het bijna steeds verkeerd nl. als mees-muilen. Slaat men echter Franck-Van Wijk op, dan vindt men dat men moet afbreken: mee-smuilen want de stam is smuilen (vroeger smuylen) = glimlachen en verwant o.a. met ‘smoel’.

En dan hebben we onlangs het merkwaardige woord ‘molik’ weer eens in gebruik gezien. Het beteekent ‘vogelverschrikker’ (de afleiding schijnt onzeker, wordt meestal met ‘moloch’ in verband gebracht), maar Nic. Beets gebruikte het nog als een gewoon woord dat hij bekend achtte. Hij dichtte (in ‘Evangeliseeren’):

Werp van uw brood voor vooglen aller veêren Maar sta er niet als molik
bij op 't land.

Met andere woorden: Verkondig wat gij wilt maar dring daarbij Uzelf niet voorop.

In onze Woordenlijst van De Vries en Te Winkel (uitgave van 1881) zoowel als in
onzen Van Dale (uitg. van 1898) komt 'molik' nog voor.

Maar hoe weinigen kennen het tegenwoordig nog!

De nieuwste spelling.

Onder den titel ‘Natuurlijke Spelling’ is verschenen een boekje waarin de schrijver een geheel nieuwe spelling propageert, uitgaande van vier axioma's, waarvan de voornaamste zijn: elke klank zijn eigen letterteeken, elk letterteeken zijn eigen klank!

De schrijver beveelt zijn spelling aan in de volgende bewoordingen:

Wij leven in den tijd van de moderne zakelijkheid!

Wij werpen alle rompslomp van ons!

Wij snijden uit, wat seniel en potsierlijk geworden is!

Wij richten ons naar gezonde, eenvoudige, natuurlijke, zakelijke regels.

Interessant mag de tegenwoordige spelling zijn voor historici en philologen, voor schoolmeesters en letterzifters, wat wij, gewone burgers, die òòk de geschreven taal gebruiken, noodig hebben, is een gezonde, eenvoudige, natuurlijke, zakelijke spelling.

Weg met den schoolmeester met zijn taalregels! Weg met den historicus met zijn aanbidding van wat geweest is!

Weg met den letterkundige, die verstard is in verouderde vormen!

Weg met den compromis!

Op voor een natuurlijke spelling!

Het vignet van den uitgever van dit werkje draagt de zinspreuk: Festina lente. (Haast u langzaam!)

Moderne kaffers.

In ‘De Avondpost’ troffen wij onlangs een bericht aan, volgens hetwelk ook in Zoeloeland een nieuw alfabet en een nieuwe spelling ingevoerd zijn, waardoor voortaan alle Zoeloes dezelfde spelling zullen gebruiken en niet meer vier of vijf, zooals tot dusver.

Bewijsplaatsen gevraagd!

Onze Raad van Deskundigen heeft gewezen op de noodzakelijkheid om de woorden, die aan zijn oordeel worden onderworpen, vergezeld te doen gaan van eenige citaten, waaruit duidelijk het zinsverband zal kunnen blijken.

Onze leden zullen nu bij dit nummer nieuwe formulieren vinden voor het opgeven van germanismen; daarop is ruimte gelaten voor het opnemen van de gewenschte citaten.

Wij mogen onzen leden ook wel verzoeken toch vooral bij de woorden die zij afkeuren een bruikbaar aequivalent op te geven.

Ledenvergadering op zaterdag 27 oktober 1934, des namiddags te 2½ uur in Hotel de Twee Steden te 's-Gravenhage.

De Voorzitter opent de vergadering en zegt dat hij, vóór hij overgaat tot het aan de orde stellen van de agenda, een toelichting wil geven met betrekking tot eenige punten.

En wel wil hij ten eerste met enkele woorden het standpunt aangeven, dat de redactie van Onze Taal inneemt ten aanzien van het spellingsvraagstuk. Onze Taal houdt zich in deze onzijdig en dat wel in overeenstemming met het bepaalde in de statuten ten aanzien van het doel van ons Genootschap nl. het bevorderen van de zuiverheid der Nederlandsche taal. Niet dat daaruit zou volgen dat Onze Taal deze zaak, die van zoo groot belang is voor de meesten van onze landgenooten, zou willen negeeren - getuige het nummer van het orgaan van Juni 1934, dat geheel aan het spellingsvraagstuk was gewijd - maar Onze Taal vermijdt het zorgvuldig in deze partij te kiezen. Verder dan de enkele vermelding van de verschillende fasen van den taalstrijd meent de redactie niet te moeten gaan.

Het afgesloten vereenigingsjaar is, gezien de tijdsomstandigheden, niet onbevredigend te noemen. Zooals uit het verslag van den Penningmeester zal blijken, is het mogelijk geweest de kleine schuld die moest worden aangegaan om de eerste kosten van oprichting en propaganda te bestrijden, geheel te delgen.

Het Genootschap behoeft dus nu niet meer zoo voorzichtig te zijn als eerst met het oog op de middelen noodzakelijk was en zal nu o.m. kunnen overgaan tot het doen verschijnen van het orgaan eens per maand, inplaats van een keer in de twee maanden.

Dan wijdt de Voorzitter enkele woorden aan de verhouding van het Genootschap tot het Algemeen Nederlandsch Verbond, een verhouding die aanvankelijk niet geheel was zooals Onze Taal zich had voorgesteld, maar die toch in den loop der jaren van vriendschappelijken aard is geworden. De leden weten uit de mededeeling in de vorige vergadering - en zij zullen het straks ook vernemen uit het verslag dat de Secretaresse zal uitbrengen - dat tusschen het Algemeen Nederlandsch Verbond en Onze Taal een goede samenwerking is ontstaan. Het Algemeen Nederlandsch Verbond zal van Onze Taal en van de adviezen van zijn Raad gebruik maken wanneer het voorlichting behoeft ten aanzien van vragen van taalgebruik en Onze Taal stelt het Verbond in staat met kans op goed resultaat naar buiten op te treden, wanneer het er om gaat eenig misbruik op het stuk van taal tegen te gaan. Spreker vermeldt hierbij dat het Onze Taal niet steeds mogelijk is het Algemeen Nederlandsch Verbond op korten termijn van voorlichting te dienen.

Na deze inleidende woorden gaat de Voorzitter over tot het aan de orde stellen van de punten van de agenda.

De Notulen van de vorige ledenvergadering worden gelezen en door de vergadering goedgekeurd. De secretaresse doet voorlezing van brieven van de leden A.J. Hooiberg, C.J. Knop en S.S.D. Wehrens, houdende bericht van verhindering.

De secretaresse brengt alsdan haar jaarverslag uit, waarna de Voorzitter vraagt of een der aanwezigen ten aanzien van dit verslag eenige opmerkingen wenscht te maken. Nadat Mejuffrouw Mr. H.J.D. Revers eenige toelichting heeft gevraagd, en verkregen, ten aanzien van het denkbeeld van den Heer F. Lugt, dat in het verslag

werd genoemd, en de Voorzitter de woorden van erkentelijkheid jegens den Raad van Deskundigen heeft onderstreept en nog eens in het licht heeft gesteld wat de Raad voor het Genootschap doet, wordt het verslag van de Secretaresse goedgekeurd.

De Penningmeester brengt alsdan zijn verslag uit.

Mejuffrouw Mr. H.J.D. Revers vraagt om eenige toelichting die haar door den Penningmeester wordt verstrekt.

Nadat de Penningmeester voorlezing heeft gedaan van het rapport van de Commissie tot het nazien van de rekening, waarvan de conclusie strekt tot het verleenen van décharge aan den Penningmeester, wordt het verslag aangenomen en den Penningmeester décharge verleend, onder dankzegging voor zijn zorgvuldig beheer.

De Voorzitter onderstreept de woorden van dank ten aanzien van degenen, die door het voorschieten van gelden het Genootschap door den moeilijken eersten tijd hebben heen geholpen.

Tot leden van de Commissie tot het nazien van de rekening over 1934-1935 worden benoemd Mejuffrouw Mr. H.J.D. Revers en de Heer P.J. d'Artillac Brill.

De aftredende leden van het Bestuur, de Heeren Dr. Henri Polak en ir. J.P. Smits, worden herbenoemd. De Heer Smits verklaart zijn herbenoeming aan te nemen; aan den Heer Polak zal gevraagd worden of ook hij zich de herbenoeming wil laten welgevalen.

Bij de Rondvraag uit de Heer Dr. E. Arrias zijn verwondering over het feit, dat Onze Taal zoo lauw staat tegenover het spellingsvraagstuk. Hij had verwacht dat het Genootschap een enquête zou hebben gehouden ten einde vast te stellen hoe de leden van Onze Taal ten opzichte van deze kwestie staan. Zoiets, meent spreker, volgt toch uit het doel van het Genootschap.

De Voorzitter merkt op dat het nimmer in de bedoeling van de oprichters heeft gelegen zich bezig te houden met het spellingsvraagstuk; wat Onze Taal bedoelt met taalzuivering heeft, volgens spr., betrekking op het juiste gebruik van de woorden en den zinsbouw. Spr. leest voor wat de statuten te dien aanzien zeggen; wanneer de redactie zich héél strikt had gehouden aan het bepaalde in art. 2 van de statuten, had het orgaan zich eigenlijk in het geheel niet met de spellingskwestie mogen bemoeien. Wel zou men kunnen zeggen dat zuiverheid van de taal iets te maken heeft met de spelling, maar dit zou toch een erg ruime interpretatie zijn.

Maar ook al zouden de statuten er zich niet tegen verzetten, zou de Voorzitter stellig bedenking hebben tegen het invoeren van den spellingstrijd in de gelederen van Onze Taal. Het zal den vorigen spreker bekend zijn, hoe fel partijen in deze tegenover elkaar staan; het zou voor Onze Taal funest zijn als deze verdeeldheid haar intrede zou doen bij de leden. Het voortbestaan van het Genootschap zou daardoor worden bedreigd. Spreker is van oordeel dat de middenweg, dien Onze Taal heeft gekozen, de eenige juiste is.

De Heer E. Arrias vraagt vervolgens of Onze Taal te eeniger tijd in de nieuwe spelling zal verschijnen; waarop de Voorzitter antwoordt dat alleen de toekomst hierop antwoord kan geven. Wat den Voorzitter - tijdelijk redacteur van het orgaan - betreft, hij bedient zich van de spelling De Vries en Te Winkel en zal dit stellig blijven doen. Hoe redacteuren die na hem zullen komen over dit punt zullen oordeelen is spr. niet mogelijk te zeggen.

De Voorzitter vermeldt nog dat bijdragen van leden, in de nieuwe spelling geschreven, onveranderd in het orgaan worden opgenomen.

De Heer H. Flaumenhaft vraagt enkele inlichtingen omtrent de wijze waarop de propaganda is gevoerd en de secretaresse verstrekt hem deze inlichtingen. Spreker doet dan nog eenige voorstellen, waarmede, naar de Voorzitter toezegt, het Bestuur rekening zal houden.

Mejuffrouw E.J. Belinfante vraagt of de contributie geen beletsel kan zijn voor het op groote schaal toetreden van leden. De Voorzitter antwoordt hierop dat de minimum contributie f 2.50 bedraagt, een uitgave die voor velen onzer landgenooten niet bezwaarlijk behoeft geacht te worden. Bovendien is voor gevallen, waarin belangstellenden uit financieele overwegingen moesten besluiten af te zien van het lidmaatschap, de gelegenheid geopend het orgaan van het Genootschap te ontvangen tegen de geringe betaling van f 1. - 's jaars.

Mejuffrouw Mr. H.J.D. Revers wijst op het belang van de Radio voor de propaganda en zou willen voorstellen dat getracht zal worden de Radio-Volks-Universiteit te interesseeren voor het streven van het Genootschap.

De Voorzitter heeft met belangstelling van het denkbeeld van Mej. Revers kennis genomen en hij zal niet nalaten dit te gelegener tijd in een vergadering van het Dagelijksch Bestuur te bespreken.

De Heer P.J. d'Artillac Brill zegt dat de Haagsche Post een referendum onder haar leden heeft gehouden met betrekking tot de nieuwe spelling. Spreker zou wenschen dat Onze Taal een propaganda-circulaire zou zenden aan allen die aan dit referendum hebben deelgenomen. Dezen hebben althans blijk gegeven van belangstelling in de taal.

De Heer Mr. J.J. Montijn zou in overweging willen geven propaganda te maken voor Onze Taal door het Bestuur van het Algemeen Nederlandsch Verbond te verzoeken in Neerlandia een artikel op te nemen, waarin de aandacht wordt gevestigd op het doel van Onze Taal, zoo mogelijk met een bijschrift van het Bestuur van het A.N.V.

En dan vraagt deze spreker, als Onze Taal nu in het vervolg elke maand zal verschijnen, of er dan ook meer aandacht zal worden gewijd aan andere barbarismen dan germanismen alleen. - De Voorzitter antwoordt hierop dat het Algemeen Nederlandsch Verbond reeds veel heeft gedaan ten aanzien van gallicismen. En wat betreft de anglicismen heeft Onze Taal reeds getracht de belangstelling der leden daarvoor op te wekken, maar tot nu toe met gering resultaat.

De Heer E. Arrias verkrijgt nu het woord en geeft uiting aan zijn waardeering voor hetgeen de Voorzitter heeft tot stand gebracht ten aanzien van de zuivering van de taal, maar hij betreurt het dat de oprichting van het Genootschap Onze Taal heeft geleid tot de opheffing van de rubriek 'Taalwacht' in het orgaan Neerlandia van het Algemeen Nederlandsch Verbond.

De Voorzitter doet dezen spreker opmerken, dat het opheffen van de rubriek 'Taalwacht' in Neerlandia in geen enkel verband staat met de werkzaamheden van Onze Taal. De algemeene voorzitter van het A.N.V. heeft zich indertijd tot spreker gewend met de mededeeling, dat het noodig was gebleken de Taalwacht op te heffen; de redenen, die het Hoofdbestuur daartoe brachten, waren geheel van internen aard. Wat spr. aangaat, hij zou het hebben toegejuicht als de Taalwacht van Neerlandia was blijven bestaan; ook al kon hij zich niet steeds vereenigen met den inhoud, toch heeft hij die rubriek altijd met genoegen gelezen.

De Heer Mr. J.J. Montijn bevestigt als oud-lid van de 'Taalwacht' de mededeeling van den Voorzitter.

Als blijkt dat verder niemand iets heeft op te merken, doet de Voorzitter nog eenige mededeelingen met betrekking tot de redactie van Onze Taal. Die is nu zoo ingericht, zegt spr., dat de Secretaresse de redactie voert in technischen zin, d.w.z. dat al wat de Secretaresse gereed maakt door den Voorzitter wordt doorgezien. En hij werkt zelf uiteraard aan het orgaan mede. Het 'opmaken' geschiedt dus door Mej. Ter Huppen en dit is een werk dat veel tijd vordert. Hij wil dan ook niet nalaten haar daarvoor den dank van het Genootschap te brengen.

Het heeft den Voorzitter genoeg gedaan in besloten kring de belangen van het Genootschap te kunnen bespreken en spr. sluit nu de vergadering, onder dankzegging aan de aanwezigen voor hun belangstelling.

Jaarverslag van de secretaresse.

Het met ult^o Mei jl. afgesloten Vereenigingsjaar heeft zich niet gekenmerkt door bijzondere gebeurtenissen. Het Genootschap heeft zijn taak voortgezet en uitgebreid, daarbij gesteund door de belangstelling van zijn leden.

Van het Orgaan verschenen in het afgesloten jaar 6 nummers; het nummer van Januari 1934 bevatte een samenvat-

ting van de verschenen lijsten van germanismen, met ruim 150 woorden, terwijl de Index, gevoegd bij het nummer van Februari 1934, een aantal van 130 onderwerpen vermeldde, die, een- of meermalen, in de jaargangen 1932-1933 van het orgaan waren behandeld.

Ook thans weder mag het Bestuur met erkentelijkheid melding maken van de steun die het Genootschap mocht ondervinden van zijn Raad van Deskundigen, welks leden met niet genoeg te waardeeren belangstelling hun aandacht hebben gewijd aan de beoordeeling van de hun voorgelegde vraagstukken.

Een groot verlies heeft het Genootschap geleden door het verscheiden van het lid van den Raad, Prof. Dr. J.H. Kern. In het Orgaan van het Genootschap heeft de Redactie met enkele woorden de nagedachtenis van dezen kundigen geleerde en beminnelijken mensch geëerd en ook hier moge getuigd worden van de dankbaarheid waarmede het Bestuur van ons Genootschap het vele goede herdenkt, dat het van dit lid van zijn Raad mocht ontvangen.

Met voldoening moge hier worden vermeld dat Prof. Dr. G.G. Kloeke zich heeft bereid verklaard de plaats in te nemen die door het overlijden van Prof. Kern was opengevallen.

Het Algemeen Nederlandsch Verbond heeft op de overeengekomen wijze gebruik gemaakt van onze voorlichting ten aanzien van vragen op taalgebied en de Redactie van Neerlandia heeft ons verlot gevraagd om artikelen uit ons orgaan over te nemen, welk verlot gaarne werd verleend.

De algemeene Ledenvergadering werd gehouden op 7 October 1933; het verslag daarvan is opgenomen in nummer 6 van het Orgaan van dat jaar.

Het denkbeeld geopperd door den Heer F. Lugt, hetwelk in de vergadering van 7 October 1933, ter kennis van de leden is gebracht, heeft sedert een begin van uitvoering gekregen. Bij den aanvang van het thans afgesloten vereenigingsjaar telde het Genootschap 191 leden en 1 donateur.

In den loop van het jaar traden als lid toe 22 personen terwijl door bedanken en overlijden 42 leden moesten worden afgevoerd, zoodat aan het einde van het vereenigingsjaar het Genootschap telde 171 leden en 1 donateur.

Wil ons Genootschap in staat blijven zijn taak naar behooren te vervullen, dan zal het noodig zijn dat ernstig gestreefd worde naar een vergrooting van het ledental; - het moge de Secretaresse vergund zijn hiervoor een krachtig beroep te doen op de medewerking van de leden.

Jaarverslag van den penningmeester.

Finantieel biezonderheden vielen in het afgelopen jaar niet voor. Hoewel het aantal leden in totaal slechts weinig verminderde, heeft er toch een vrij groot verloop plaats gehad van leden, die hoge contributies betalen. Deze leden hebben ons zelfs geheel verlaten, van de mogelijkheid om een lagere bijdrage te betalen afziende. Het totaal bedrag der contributies is sinds het vorige overzicht met rond f200. - achteruitgegaan.

Hier tegenover staat, dat de onkosten eveneens aanzienlijk verminderd zijn. Deze bepaalden zich voor het overgrote deel tot de kosten van het orgaan. O.i. zijn ze daarmede ook het best te verantwoorden. Wie belangstelt in het streven van ons Genootschap, is op het orgaan aangewezen en wij kunnen daaraan met een gerust hart de gelden zo ruim mogelijk beschikbaar stellen. Wij zouden dan ook met klem

aan willen dringen op uitbreiding van de lezerskring. Dat ieder zich nog eens moeite geve om belangstellenden als lid te doen toetreden.

Het saldo voor het nieuwe jaar bedraagt *f*384.16. Er bestaat van onze zijde geen bezwaar tegen om het restant van de nog lopende schuld, groot *f*200. - te delgen. Dingenen, die indertijd geholpen hebben, ons in ruime mate van propaganda-middelen te voorzien, zeggen wij daarvoor nogmaals dank. Zij hebben het ons bij de eerste wankale schreden heel veel gemakkelijker gemaakt.

Moge een overzicht der baten en lasten thans volgen.

BATEN.

LASTEN.

Saldo per 1 Juni 1933	<i>f</i> 277.63	Kosten secretariaat:	
		Orgaan	<i>f</i> 271.29
Ontvangen contributies:		Porti	<i>f</i> 56.99
per giro '32-'33	<i>f</i> 20.-	Zaalhuur ledenvergadering	<i>f</i> 12.50
'33-'34	<i>f</i> 520.15	Algemeene benoodigdheden	<i>f</i> 3.25
'34-'35	<i>f</i> 52.55	Abonnementen	<i>f</i> 3.75
per kas '33-'34	<i>f</i> 53.30	Circulaires	<i>f</i> 9.14
	_____ <i>f</i> 646.-		_____ <i>f</i> 356.92
Rente per Januari 1934	<i>f</i> 32.34		
		Kosten penningmeester:	
		Porti en inningskosten	<i>f</i> 14.41
		Algemeene benoodigdheden	<i>f</i> 0.15
		Vergoeding Red. werkzaamheden	<i>f</i> 50.-
		Afbetaling schuld	<i>f</i> 150.33
			_____ <i>f</i> 214.89
		Saldo:	
		bij de giro:	
		voor afb. schuld	<i>f</i> 200.-
		blijft na deze bet.	<i>f</i> 66.53

	_____	<i>f</i>	266.53
Bij de spaarbank:			
rente vorige jaren		<i>f</i>	
			41.67
rente 1933		<i>f</i>	
			32.34
		_____	<i>f</i> 74.01
Kasgeld			<i>f</i> 43.62
		_____	<i>f</i> 384.16
_____	_____	_____	_____
	<i>f</i>		<i>f</i> 955.97
	955.97		
=====	=====	=====	=====

De Commissie tot het nazien van de kas en bescheiden van den Penningmeester over het vereenigingsjaar 1933-'34, benoemd in de ledenvergadering van 7 October 1933, verklaart hierbij een en ander accoord bevonden te hebben en heeft de eer aan de eerstvolgende jaarvergadering voor te stellen den Penningmeester voor zijn beheer te déchargeeren.

G. VAN SAANE. H. SMIT P.C.zn.
Amsterdam, 18 October 1934.

[Nummer 8]

De maatstaf van de leden.

Wij hebben in ons nummer van October van dit jaar getracht, door het houden van een enquête met betrekking tot een aantal woorden, te komen tot een inzicht ten aanzien van de normen die onze leden aanleggen bij de beoordeeling van de vraag, of een woord voor hen al of niet als een germanisme zal gelden.

Wij hebben voor deze enquête gekozen het lijstje van samengestelde woorden, dat wij reeds vroeger onder het hoofdje 'koppelwoorden' hebben opgenomen. Een keuze die er niet op was gericht het den leden gemakkelijk te maken, maar die juist daardoor voor ons doel uitnemend was geschikt; - terwijl de wetenschap dat velen van onze leden een hartgrondigen afkeer hebben juist van deze, voor hen typisch Duitsche, woordvormingen een voldoende medewerking kon doen verwachten.

In die verwachting zijn wij niet teleurgesteld; velen van onze leden hebben aan de enquête medegewerkt, niet alleen door de woorden, die wij hun hebben voorgelegd, te beoordeelen, maar ook door het geven van somtijds zeer uitvoerige inlichtingen ten aanzien van hunne keuze. En het is merkwaardig om te zien hoe vrijwel alle schakeeringen, die wij in den loop der jaren hebben leeren kennen, bij de leden gevonden worden. Enkelen van onze leden gaan bij de vraag, of zij een woord al of


niet zullen afkeuren, slechts met de uiterste behoedzaamheid te werk; voor hen is een woord slechts dan een (verwerpelijk) germanisme, als zulk een woord een volmaakt Nederlandsch aequivalent heeft. De meesten echter omschrijven een begrip, liever dan dat zij daarvoor een aan het Duitsch ontleend woord zouden bezigen dat strijdt met hun taalgevoel.

Sommigen aanvaardden zulke woorden (zij het onder stil protest), wanneer die reeds lang in gebruik zijn; anderen echter blijven ook reeds ingeburgerde woorden bestrijden. Dezulken vermijden zelfs, uit voorzorg, overigens goed-Nederlandsche woorden, wanneer die 'ook Duitsch' zijn. *Chat échaudé craint le feu!* Eenige leden hebben de gelegenheid, die deze enquête hun verschafte, aangegrepen om met klaarlijkelijke bezorgdheid de vraag te stellen of Onze Taal bij de bestrijding van de germanismen niet al te voorzichtig te werk gaat. Zij zouden willen wijzen op de rede van het lid van den Raad van Deskundigen in de vergadering van 1932 en wel in het bijzonder op de woorden, waarin de hooggeleerde spreker wijst op den vloek die op de Nederlandsche germanismen drukt, en opwekt tot een krachtige bestrijding van wat hij noemde: een ware volkskanker!

Toch zijn velen van de leden zich bewust van de groote moeilijkheden die verbonden zijn aan het zuiveren van de taal en dezen prijzen het in ons Genootschap, dat het met omzichtigheid te werk gaat, al was het maar alleen om zelfs den schijn van purisme te vermijden.

Van de vele brieven die wij naar aanleiding onzer enquête ontvingen, laten wij enkele volgen.

Van een onzer leden uit Genève:

Uw idée: een volksstemming over germanismen wil ik geenszins door onthouding tegenwerken en zend U dus, ingesloten, mijne onderstrepingen; ondanks het pijnlijke gevoel van onzekerheid en onkunde, dat mijn potlood neiging gaf  of..... aldus zijn lijn te trekken in plaats van flinkweg -.

Want indien U mij rekenschap zoudt vragen van mijn tegenzin of gruwel, dan stond ik met den mond vol tanden. 'Volvet' was mij vroeger een ergernis. Nu ben ik er aan

gewend. ‘Hoogstammig’ daarentegen vind ik een mooi woord in verheven taal, doch belachelijk op een houtveiling. Ik ben een oud man, heb in den kleiner wordenden kring mijner beslommeringen geen behoefte aan nieuwe woorden en ben daarom waarschijnlijk onbillijk en onverdraagzaam jegens eischen van... snelverkeer, snelvervoer en snelheidswellust.

Dan van een lid te Amsterdam:

Het is een angstig geval zoo een lijstje in te zenden, dat onder de oogen moet komen van geleerde beoordeelaars. Zonder wijfelen heb ik mijn strepen gezet onder al die woorden, die bij mijn weten in mijn jeugd onbekend waren, ten minste in mijn kring niet werden gehoord en die ik mij verbeeld, zoo successievelijk als 't ware over de grenzen te hebben zien binnenwandelen. De andere woorden heb ik niet onderstreept. Sommige, als sneltrein en groothandel b.v., heb ik altijd om mij heen gehoord en mij er, misschien ten onrechte, nooit aan gestoten. Evenzeer hoogvlakte, kleingeestig, vrijhandel e.a. Dan zijn er woorden bij waarmee ik geen raad weet. ‘Hoogaltaar’ b.v. doet mij Duitsch aan, maar ik heb 't zoo vaak en overal gehoord dat ik mij in mijn onkunde moet afvragen of dit niet een door de kerk sedert onheugelijke tijden geijkte expressie is, waarvoor geen andere bestaat. Een ietwat soortgelijke twijfel komt over me bij: grootkruis, grootmeester, grootvorst enz., die voor mij toch iets Duitsch hebben. Dan zijn daar woorden als vrijheer, vrijvrouwe, die ik in m'n onwetendheid zou kunnen houden voor officieel geijkte titels of titels die alleen in Duitschland voorkomen en waarvoor geen Hollandsche equivalenten bestaan.

Wij hopen in het volgende nummer nog enkele brieven van leden op te nemen en dan den uitslag van de enquête te toonen.

Een onplezierig geval.

Het volgende geval heeft zich voorgedaan. Een bekende groote firma wendde zich tot ons Genootschap met verzoek om een oordeel van den Raad van Deskundigen over het woord ‘kleinprijs’. Hoewel de vraag niet werd gedaan door een lid van ons Genootschap, vond het D.B. toch dat een uitzondering kon worden gemaakt voor deze firma die er eene van groote bekendheid is. Het D.B. vergde echter (om den R.v.D. niet n o o d e l o o z e moeite te veroorzaken) dat de firma het advies van den Raad, hoe dit ook mocht uitvallen, zou volgen. Dat werd beloofd en toen het advies was ingekomen, zond de firma, als een bewijs van erkentelijkheid, een bijdrage van f25. - voor onze kas.

Maar het advies werd... n i e t opgevolgd! Het luidde nagenoeg eenstemmig afkeurend doch de firma bleef het woord ‘kleinprijs’ gebruiken.

Wij zullen ons nu in 't vervolg wel dubbel moeten beraden vóór wij den R.v.D. weer voor een buitenstaander in 't geweer roepen.

‘Het geld verzoet den arbeid’... in dit geval n i e t .

Duitschers... en Duitschers.

Volgens een verklaring van het Duitse gezantschap in Den Haag die men heeft kunnen vinden in de ‘Leipziger Neueste Nachrichten’ van 18 Oct., zijn er thans 102000 Duitschers (waarvan 30000 dienstmeisjes) in ons land. Dat zullen, op de dienstmeisjes na, in hoofdzaak wel uitgewekenen zijn en die kunnen we, naar de schoone traditie van ons asylrecht kwalijk de deur wijzen... al maakt de groote werkloosheid hier te lande ons het gastheer-spelen wat moeilijk. Trouwens de 30000 dienstmeisjes kunnen wij zelfs kwalijk missen zoo lang Nederlandsche meisjes niet in voldoende aantal en van voldoende geschiktheid zijn te verkrijgen. Resten dus 72000 Duitschers. Waarlijk niet zoo'n verontrustend aantal op een bevolking van 8 millioen Nederlanders.

Er wordt nog al wat protest geuit, nu en dan, tegen de aanwezigheid van deze Duitschers (waaronder vrouwen en kinderen zijn meegeteld!). Maar al zouden ze eenige plaatsen van landgenooten innemen, dat is dan toch maar iets zeer tijdelijks.

Er zijn echter andere Duitschers in ons volk die Nederlandsche plaatsen innemen, stuk voor stuk, zonder dat wij er ons veel van aantrekken. Dat zijn de Duitse woorden, uitdrukkingen en zinswendingen in onze taal. Die verdringen de Nederlandsche g e d a c h t e zonder dat hun een paspoort wordt gevraagd.

En z e b l i j v e n hier.

Voor goed.

Maar dat laten we nu kalmweg toe.

Omslagen voor ‘Onze taal’.

Wij hebben het voornemen omslagen te laten maken voor het bewaren van de nummers van Onze Taal; zij bieden ruimte voor een achttal jaargangen.

Wij stellen deze omslagen, die uitgevoerd worden in sterk carton, met linnen beplakt en voorzien van een eenvoudige versiering in goud, ter beschikking van onze leden, tegen eene bijdrage in de kosten van 50 cts. per exemplaar. Desgewenscht zullen wij daar bijvoegen die nummers van ons orgaan, die de leden ter vervanging van event. verloren nummers mochten wenschen te ontvangen.

Daar het gewenscht is het geheele benoodigde aantal dezer omslagen in eens te laten vervaardigen, verzoeken wij onzen leden, die een exemplaar wenschen te ontvangen, ons daarvan zoo spoedig mogelijk mededeeling te doen, onder opgaaf van de nummers van het orgaan, die zij missen.

Staande uitdrukkingen, die van verre komen.

In No. 8 van ONZE TAALTUIN - het maandblad, dat wij reeds eenige keeren onder de aandacht van onze leden hebben gebracht - vinden wij een artikel onder bovenstaand hoofd, van de hand van Prof. Dr. Jac. van Ginneken, dat stellig onze leden zal interesseeren.

Voor die onzer leden, die 'Onze Taaltuin' niet lezen, laten wij een gedeelte er uit hier volgen. Nadat de schr. ons deze gangbare uitdrukkingen heeft doen zien als 'reizigers en kolonisten, die zich soms neerzetten en blijven wonen heel ver van het land hunner geboorte', geeft hij o.m. de volgende voorbeelden.

'Alle zeilen bijzetten' lijkt ons zoo echt Hollandsch, maar Aristophanes heeft al *panta kalôn exienai*, Cicero: *plenissimis velis navigares*, het Fransch *toutes voiles dehors*, het Engelsch: *to make all sail*, het Duitsch: *alle Segel aufspannen*, mit vollen Segeln fahren, het Zweedsch: *styra för fulla segel*, het Finsch: *laski täysin purjein*.

'In het zand bijten' lijkt ook weer typisch Nederlandsch, maar Homerus heeft het al, en het Latijn kent *mordere arenam*, het Fransch *mordre la poussière*, het Duitsch: *ins Gras beissen*, het Engelsch *to bite the dust*, en het Zweedsch *bita i gräset*.

De 'krokodillentranen' komen uit het late Grieksch (400 na Chr.) maar nu zijn ze in Europa algemeen. Fra. *larmes de crocodile*, Duitsch: *Krokodilstränen*, Zweedsch: *krokodiltårar*, Finsch: *krokotiilinkyyneleet*.

'Iets op het tapijt brengen' komt uit het Fransch: *mettre une affaire sur le tapis*, daar le tapis juist in Frankrijk het officieele groen lakensche tafelkleed beteekent en dus gelijk staat met ter tafel brengen. Het Duitsch en Engelsch namen het over als *aufs Tapet bringen*, en *to bring on the carpet*. En het Zweedsch met het Finsch sluiten weer de rij met *bringa på tapeten*, en *saattaa tapetille*.

De weversuitdrukking: 'alles over één kam scheren' komt in het Spaansch, Italiaansch en Fransch voor, waarvan de Engelschen, Duitschers en Hollanders ze overnamen, tot ze ten slotte in het Zweedsch als: *skära alla över en kam* terecht kwam, maar als voor Finland onbegrijpelijk niet in het Finsch werd overgenomen.

De 'roode draad' die door een boek loopt, is een beeld van Goethe naar aanleiding van de kabels der Engelsche marine (sinds 1776). Het Nederlandsch en het Zweedsch kennen en *röd trad*, en zelfs het Finsch gebruikt *punainen lanka*.

'Van iemand houden' = iemand liefhebben, komt waarschijnlijk uit het Nieuw-Nederlandsch der 16de eeuw, en is reeds vroeg in het Deensch (Folcket holt meget aff dem 1550), het Zweedsch (*jag haller av honom*) en in het Finsch (*pidän hänestä* 1548) overgenomen.

De oorspronkelijke Middeleeuwsche beteekenis is: *tenir (un fief) de quelqu'un*, iets van iemand in leen hebben. Het Deutsche *halten von einem* heeft een vroegere phase bewaard, die wij ook in het Mnl. aantreffen: om iemand geven, met iemand op hebben; waaruit de beteekenis liefhebben is voortgekomen. Zie Verdam Mnl. Wdb. 3 k. 633-34. Natuurlijk heb ik - zegt Prof. v.G. - deze gelegenheid wel te baat genomen om telkens Stoett's Nederlandsche spreekwoorden, spreekwijzen, uitdrukkingen en Gezegden³, 2 deelen, Zutphen 1915 op te slaan en bevonden, dat onze Nederlandsche onderzoeker, al had hij dan niet hetzelfde grootsche vergezicht en de nieuwe folkloristische methodes der Finsche school tot zijn beschikking, toch Tallgrens feiten in allerlei onderdeelen weet aan te vullen, en nog een bijna

onuitputtelijken voorraad gegevens bevat, die er slechts op wachten, om stelselmatig naar deze nieuwe zienswijze te worden omgewerkt en toegelicht.

Van onze leden.

De afschepen

- Ons lid, de Heer M.E. Voûte, zendt ons een krantenknipsel, waarin hij den meervoudsvorm 'de afschepen' heeft aangestreept (... , tenzij de afschepen bovenmate zouden meevallen). En hij maakt daarbij de opmerking, dat deze meervoudsvorm hem vreemd voorkomt; 'de afscheep' en 'de verschepingen' zijn voor ons lid gelijkwaardig. Hij zou dus in het gegeven voorbeeld willen spreken van: tenzij de afscheep (of de verschepingen) bovenmate zouden meevallen. Ons lid heeft er zijn De Vries en Te Winkel op nageslagen en daarin vond hij ook dat 'afscheep' geen meervoudsvorm heeft. Wij hebben deze kwestie aan onzen Raad van Deskundigen voorgelegd en de Raad is het met den inzender eens gebleken; men doet het best door te spreken van 'de verschepingen'. Of anders, zoo men wil, van 'den omvang,- de resultaten van den afscheep'. Of van 'den afscheep over het geheel', - 'in het algemeen', - 'tezamen genomen'.

Maar wat betreft de meening van ons lid, (en van het door hem geraadpleegde woordenboek) dat 'afscheep' geen meervoudsvorm zou kennen, daarin is een lid van den Raad het nog niet dadelijk met hem eens. Wel-is-waar geeft ook dit lid van onzen Raad blijkbaar zijn voorkeur aan den enkelvoudsvorm, maar hij zegt daarbij: Het woord *a f s c h e e p* is een 'abstract' zelfstandig naamwoord. Men meent wel eens ten onrechte, dat die geen meervoud hebben. In ouder Nederlandsch èn in verschillende streektalen zijn vele bewijzen van het tegendeel. Ik zou daarom dit meervoud niet pertinent afkeuren.

Verslechting

- Een van onze leden, aan wiens belangstelling voor ons streven Onze Taal veel is verschuldigd, heeft ons gevraagd het oordeel van onzen Raad in te roepen met betrekking tot het woord ‘verslechting’, dat, naar hij zegt, in den laatsten tijd gebezigd wordt om aan te duiden, dat iets slechter is geworden. Ons lid is van meening dat, in overeenstemming met ‘verbetering’ en ‘vermindering’: ‘slechter worden’ behoort te worden aangeduid door ‘verslechtering’.

Wij hebben deze zaak aan den Raad voorgelegd en het blijkt alweer, dat die niet met een enkel woord kan worden afgedaan.

Een lid van den Raad geeft de voorkeur aan ‘verslechtering’, maar hij durft ‘verslechting’ niet fout verklaren. Het eerste zegt, dat iets slechter wordt; in het tweede hoort men eer, dat iemand iets slecht of slechter heeft gemaakt. Er kan dus verschil van zienswijze achter liggen (vgl. verhooging, verlaging) - ‘Verbetering’ en ‘vermindering’ zegt een ander lid van den Raad, zijn van comparatieven gemaakt: beter en minder maken. Zoo zal ook in ‘verslechtering’ de comparatief moeten voorkomen: slechter maken. Verslechting zou slecht maken beteekenen. Het lid, dat hier aan 't woord is, is het dus met den inzender eens. Maar, zegt hij, het is een leelijk woord, dat wel niet veel gebruikt zal worden. - En een derde lid van onzen Raad verzet zich tegen de parallel die de inzender trekt met de woorden verbetering en vermindering. ‘Beter’ en ‘minder’, zegt dit lid, zijn bijzondere gevallen; en hij verwerpt zoowel verslechting als verslechtering.

Jeugdherberg

- Velen onzer leden hebben bezwaar tegen deze uitdrukking, die wij te kwader ure van onze Oostelijke naburen hebben overgenomen. Er hangt over dit woord - schrijft een lid - een zekere geur van borrels en tabak en het zou te wenschen zijn, dat wij er in zouden slagen het te vervangen door een kinderlijker woord.

Wie van onze leden doet ons een woord aan de hand, dat het begrip beter uitdrukt? Kampeerhuis misschien, of trekkershuis?

Wezen

- Onze Raad, schrijft een lid, heeft m.i. zeer terecht gewaarschuwd tegen ‘gedachtelooze uitbreiding en nabootsing’. Wij kennen de uitdrukking ‘loodswezen’ en ‘schoolwezen’; maar is het nu niet verkeerd ook te gaan spreken van ‘verkeerswezen’ (de Inspecteur van het Verkeerswezen)? Om nog te zwijgen van: geldwezen, bankwezen, assurantiewezen. Dat schijnen mij voorbeelden van de gewraakte ‘gedachtelooze uitbreiding’. Wij doen beter te spreken van den Inspecteur van het Verkeer; en van het geld-, bank-, assurantiebedrijf.

Woonkamer

- Een lid schrijft ons: Ik kan maar niet wennen aan het woord 'woonkamer', voor wat wij toch altijd hebben aangeduid met 'huiskamer'. Men 'woont' in 't geheele huis, maar in een bepaalde kamer komt het gezin bijeen; daar 'huist' men. Men zegt toch ook: de huiskamer wordt opnieuw behangen, wij huizen nu tijdelijk achter. En niet: wij 'wonen'.

Brabbeltaal.

Wij gaven onlangs wat 'Brabbeltaal', saamgelezen uit een Nederlandsch-Duitsch exportblad. De schrijver van dat moois zou nog onkunde kunnen pleiten, gebrek aan kennis van een voor hem vreemde taal. Maar wat te denken van een Nederlandsche (althans in Nederland gevestigde) fabriek die zich -zooals ons lid de Heer Ir. J.H. Ledeboer meldt- 'kleefmachinefabriek' noemt!

En wat, voegen wij er aan toe, van een Nederlandschen boekhandelaar, die ter aanbeveling van een tijdschrift vermeldt, dat het zeer belangrijke wetenschappelijke bijdragen o n t h o u d t . Ons dunkt deze Nederlandsche boekverkooper moest zich o n t h o u d e n van het bezigen van zulke woorden; hij geeft daarmede slechts blijk van zijn schoolkennis al te weinig o n t h o u d e n te hebben.

In een van onze groote dagbladen lazen wij, in de advertenties, 'H e t g e e f t te weinig regen'. Wij zouden zeggen, h e t g e e f t geen pas zijn taal zoo te verhaspelen.

Een Nederlander dreef eens den spot met de Duitsche voorkeur voor lange aaneengelijmde woorden; in welke andere taal, vroeg hij, vindt men woorden van 23 lettergrepen. Een Duitscher noodigde hem uit eens zulk een woord te noemen en hij kreeg toen te hooren:

Vierwaldstätterseesalonschraubendampferaktienkonkurrenzgesellschaftsbürovorstand!

De Duitscher erkende dat zulk een woord in zijn taal mogelijk was, alhoewel het niet mocht gerekend worden tot de dagelijksche spreektaal. Maar in welke andere taal dan het Nederlandsch, vroeg hij op zijn beurt, vindt men zinnen waarin achterelkaar zeven werkwoorden voorkomen. En gevraagd eens zulk een zin te noemen, vertelde hij van twee jongedames die tezamen een lezing hadden bijgewoond. Een der jongedames had gemeend een muis te zien en was toen hevig verschrokken opgesprongen, waarbij zij stoornis had veroorzaakt. Toen zij daarover werd berispt, had zij zich verdedigd door te zeggen: als jij maar eens zoon muis had zien loopen, dan zou ik jou wel eens willen hebben zien durven blijven zitten luisteren!